

El gust per la lectura

Montserrat Roig: *Ramona, adéu*

(Un llibre de revoltes)

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

SEMINARI
"El gust per la lectura"
2002-2003
Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa
Servei d'Ensenyament del Català

Montserrat Roig: *Ramona, adéu*
(Un llibre de revoltes)

M. CARME FARRERAS AMETLLER
MIREIA MANRESA POTRONY

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	5
ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT	6
1. Objectius	6
2. Continguts	6
3. Orientacions didàctiques.....	7
I. MONTSERRAT ROIG, ESCRITORA	9
1. Biografia i obra	11
2. Una personalitat compromesa	14
II. RAMONA, ADÉU: UN LLIBRE DE REVOLTES	19
1. Proposta de lectura	21
2. Parlem de revoltes	23
3. Revoltes externes	25
3.1. El món de l'àvia	25
3.2. El món de la mare	26
3.3. El món de la filla	28
4. Revoltes internes	29
4.1. El món intern de l'àvia	29
4.2. El món intern de la mare	30
4.3. El món intern de la filla	32
5. La literatura com a revolta.....	34
III. FEU LA VOSTRA REVOLTA.....	37
1. Projecte d'escriptura	39
2. Planificació	42
2.1. La creació d'un món exterior	42
2.1.1. El temps històric: contextualització d'una època	42
2.1.2. L'espai	47
2.2. La creació d'un món interior	52
2.2.1. Les característiques dels personatges	52
2.2.2. Els personatges i el seu entorn	54
2.3. Les veus que expliquen la història	58
2.4. Els temes.....	61
2.5. L'organització del text.....	62
BIBLIOGRAFIA.....	63
ANNEXOS	67
ANNEX 1: Quadre-resum sobre les Mundetes	69
ANNEX 2: Entrevista a Jordi Sempere Roig i a Roger Sempere Roig	72
ANNEX 3: Solucionari.....	73

INTRODUCCIÓ

Un dels objectius d'aquest dossier és l'aproximació a la figura de Montserrat Roig, la qual cosa suposa que l'alumnat faci una reflexió tant sobre la seva trajectòria personal com la literària, ben destacables, i conegui la incidència que ha tingut la seva obra en la nostra literatura.

La novel·la *Ramona, adéu* és un llibre aparentment senzill, però d'una complexitat formal i d'una profunditat de contingut que la fan una obra molt rica per treballar-la a l'aula. Comporta, d'una banda, que l'alumnat conegui més a fons la societat catalana del segle XX i, d'altra banda, potencia la competència literària de l'alumnat.

El marc narratiu de la novel·la, centrat en la ciutat de Barcelona, permet reflexionar sobre els comportaments tant individuals com col·lectius d'una determinada societat. El segon cicle de l'ESO és un bon moment per introduir un tipus de lectura que tingui una certa complexitat i que ajudi a interpretar la realitat. En aquest sentit, la dimensió psicològica dels personatges de la novel·la, així com l'abundància de referents culturals, socials i històrics, aporten el bagatge necessari per progressar en la competència literària. Això vol dir aprendre a interpretar cada vegada amb més naturalitat els diversos registres de la literatura.

Les activitats d'aquest dossier estan estructurades en tres parts:

- El primer apartat, **Montserrat Roig, escriptora**, és una aproximació a la vida i a l'obra de l'autora, tot fent especial incidència en la seva personalitat compromesa —pròpia de la generació d'escriptors dels setanta— en la defensa de la llibertat en tots els seus vessants: com a catalana, com a dona i com a escriptora.
- El segon apartat, **Ramona, adéu: un llibre de revoltes**, té com a objectiu principal aprofundir en la lectura de *Ramona, adéu*: ajudar els alumnes a entendre la complexitat estructural i temàtica de l'obra, guiar-los en la lectura i ajudar-los a reflexionar sobre els temes que hi apareixen, i ampliar el coneixement dels fets políticsocials que s'hi esmenten.
- El tercer apartat, **Feu la vostra revolta**, és una proposta d'escriptura seguint la metodologia del treball per projectes, en què es proposa a l'alumnat un producte final (en aquest cas, escriure una novel·la) i la pauta de treball per obtenir aquest propòsit. Aquesta metodologia fomenta el treball en equips i potencia, a més a més de la creativitat, la comprensió de textos literaris, ja que per imitar cal haver entès els aspectes prèviament. Alhora, permet que l'alumnat prengui decisions autònomament i s'enfronti a crear tot un món de ficció aplicant les tècniques literàries adequades.

Als **Annexos** hi trobareu materials complementaris (un quadre-resum sobre les tres protagonistes de la novel·la, una entrevista als fills de l'escriptora i un solucionari de les activitats de resposta tancada).

L'edició de *Ramona, adéu* que hem utilitzat per a l'elaboració del dossier és la d'Edicions 62, dins la col·lecció El Cangur Plus, de 1997, prologada i editada per Núria Cabré i Castellví.

Volem agrair públicament l'amabilitat i la col·laboració de Roger i Jordi Sempere Roig, Glòria Roig, Marta Pessarrodona i Pilar Aymerich, perquè ens han posat les coses ben fàcils. També hem de donar les gràcies a Jordi Baró i a Martí Pons pel seu ajut tècnic.

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

1. Objectius

1. Fomentar l'hàbit de la lectura.
2. Manifestar interès per la literatura com a mitjà per interpretar la realitat.
3. Valorar i respectar les opinions d'altres companys com a forma de coneixement i aprenentatge.
4. Utilitzar les eines de tecnologia de la informació per a la cerca i recuperació de informació continguda en enciclopèdies i diccionaris electrònics.
5. Comprendre els contextos cultural i social del segle XX.
6. Conèixer els aspectes més rellevants de la vida i l'obra de l'autora que es treballa.
7. Reconèixer els recursos i les convencions del registre literari, tot adonant-se dels elements que els diferencien d'altres registres.
8. Observar i analitzar els recursos utilitzats per un autor per tal de produir textos narratius.
9. Aplicar als escrits personals les normes gramaticals apreses, de tal manera que aquests tinguin una correcció acceptable.
10. Produir textos narratius d'acord amb les convencions pròpies d'aquest gènere.

2. Continguts

Procediments

1. Identificació i ús de les tècniques de creació literària: imitació, planificació i producció de textos narratius.
2. Argumentació oral i/o escrita d'opinions personals.
3. Lectura comprensiva de fragments literaris.
4. Identificació de les idees bàsiques d'un text.
5. Reconeixement de l'estructura d'un text narratiu.
6. Identificació de referents espacials i temporals de l'obra.
7. Anàlisi de personatges.
8. Anàlisi dels recursos literaris emprats en l'obra.
9. Comparació de textos, tot analitzant-ne les coincidències i les divergències.
10. Recerca d'informació en fonts bibliogràfiques.
11. Situació dels textos llegits en el seu context històric.
12. Comprensió de textos en diferents llengües.
13. Ús dels mitjans de comunicació social per treballar aspectes relacionats amb la llengua i la societat: premsa, Internet, etc.
14. Aplicació de tècniques de reescriptura i manipulació de textos escrits.
15. Elaboració d'una entrevista.

Fets, conceptes i sistemes conceptuals

1. L'actitud de Montserrat Roig davant la vida: el seu compromís polític i social.
2. Context històric i cultural del país durant el segle XX.
3. Estructures i tècniques de la narració.
4. Recursos per a la reflexió literària.
5. Estratègies del treball en grup.

Valors, normes i actituds

1. Participació i iniciativa en activitats orals.
2. Actitud receptiva per consensuar opinions.
3. Interès per ampliar coneixements a través de la consulta bibliogràfica.
4. Valoració de la llengua com a instrument del propi coneixement intel·lectual.
5. Sensibilització per la literatura.
6. Interès per la lectura i per l'expressió escrita personal.
7. Hàbit de lectura de la premsa escrita.
8. Interès, a partir de la novel·la, per conèixer els fets històrics i culturals del país.

3. Orientacions didàctiques

Per a l'ensenyament/aprenentatge

Les activitats que proposem en aquest dossier estan pensades per a l'alumnat de segon cicle d'ESO, però també es poden adaptar per als alumnes de batxillerat.

L'estructura del dossier possibilita diverses vies de treball. Una d'elles podria ser l'aprofundiment en els temes de la novel·la i en les tècniques narratives utilitzades, seleccionant diverses activitats dels tres apartats, en funció dels coneixements previs de l'alumnat. La intenció, però, del dossier és possibilitar una lectura profunda de *Ramona, adéu* —lectura que no es pot separar de la interpretació del context social— a través de l'escriptura. Les activitats que serveixen de pauta per a l'elaboració del projecte d'escriptura estan incloses en el tercer apartat, de tal manera que es pot treballar amb independència dels altres dos. Amb tot, els dos primers apartats constitueixen una bona preparació per a aquell projecte.

La metodologia de les activitats que us proposem en el tercer apartat està basada en un projecte de treball de creació d'una novel·la de cavalleries elaborat pel professorat de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la Universitat Autònoma de Barcelona. Per al projecte d'escriptura que trobareu en aquest dossier, l'alumnat ha d'imitar la novel·la *Ramona, adéu* adaptada al seu temps.

Per a l'avaluació

Dels continguts i procediments que es treballen en aquest dossier, alguns s'han tractat en diversos graus d'aprofundiment al llarg de l'ESO. D'altres, però, poden ser totalment nous per a l'alumnat.

Els continguts que els nois i les noies poden conèixer fan referència al context històric i social del segle XX (treballat en l'àrea de Socials i de Llengua i literatura) i a diverses tècniques narratives. Per tant, és important que, en l'avaluació inicial, el professorat tingui constància dels coneixements previs per tal de poder seleccionar les activitats més adequades. Pel que fa als continguts nous (com la vida i l'obra de Montserrat Roig), recomanem haver llegit i treballat la introducció de la novel·la abans de començar a fer les activitats del dossier.

Tot el desenvolupament del dossier constitueix l'avaluació formativa, i el professorat adaptarà les diverses activitats segons la resposta de l'alumnat.

L'avaluació sumativa consistirà en el producte resultant del projecte d'escriptura que proposem.

© Pilar Aymerich

I. MONTSERRAT ROIG, ESCRIPTORA

1. BIOGRAFIA I OBRA

Montserrat Roig és una de les escriptores més representatives de la literatura catalana de la dècada dels setanta. Va escriure novel·les, articles periodístics, assaig, teatre, i va presentar diversos programes de televisió. Tota la seva obra es fa ressò de la seva actitud crítica davant les situacions d'opressió i injustícia.

1. Busqueu les dades biogràfiques principals de Montserrat Roig. Podeu llegir les pàgines III a VI de la novel·la que llegireu, *Ramona, adéu*, o consultar la informació que trobareu a <http://www.escriptors.com/autors/roigm/index.html>. Després d'haver-vos documentat, marqueu l'afirmació correcta de cada grup de tres afirmacions:

- Montserrat Roig va néixer a Barcelona a meitat del segle XIX.
- Montserrat Roig va néixer a la comarca del Pallars Sobirà l'any 1950.
- Montserrat Roig va néixer a Barcelona l'any 1946.

* *

- Adrià Gual és el nom una escola d'art dramàtic a la qual va ingressar Montserrat Roig quan tenia 15 anys.
- Adrià Gual* és el títol de la primera obra de teatre en la qual va intervenir Montserrat Roig.
- Adrià Gual és el nom del carrer on va néixer Montserrat Roig.

* *

- Montserrat Roig va ser la traductora de Salvador Espriu al castellà.
- Montserrat Roig va interpretar un dels personatges de *Ronda de mort a Sinera*, de Salvador Espriu.
- Montserrat Roig era neboda de Salvador Espriu.

* *

- La teranyina* és la primera novel·la que va escriure Montserrat Roig.
- Molta roba i poc sabó* és el primer llibre publicat de Montserrat Roig.
- Montserrat Roig només va escriure novel·les.

* *

- Montserrat Roig va col·laborar en diversos àmbits dels mitjans de comunicació: diaris, revistes, TV, etc.
- Montserrat Roig només va col·laborar al diari *Avui* perquè era l'únic diari en català a la seva època.
- Montserrat Roig només va col·laborar a TV3, amb una sèrie d'entrevistes anomenades *Personatges*.

* *

- Els catalans als camps nazis* és un recull de premsa elaborat per Montserrat Roig sobre la presència dels catalans als camps d'extermini nazis.
- Els catalans als camps nazis* és el títol d'una pel·lícula d'Steven Spielberg.
- Els catalans als camps nazis* és un treball d'investigació elaborat per Montserrat Roig sobre la presència dels catalans als camps d'extermini nazis.

2. D'aquesta llista de títols subratlleu els que corresponen a llibres de Montserrat Roig:

<i>El temps de les cireres</i>	<i>Te deix, amor, la mar com a penyora</i>
<i>Mirall trencat</i>	<i>El cant de la joventut</i>
<i>L'agulla daurada</i>	<i>Un pensament de sal, un pessic de pebre</i>
<i>L'hora violeta</i>	<i>Cames de seda</i>
<i>Digues que m'estimes encara que sigui mentida</i>	<i>Els catalans als camps nazis</i>
	<i>Reivindicació de la senyora Clito Mestres</i>

3. Trieu, de la llista de l'exercici anterior, cinc obres de Roig i classifiqueu-les a la columna corresponent:

<i>Narrativa</i>	<i>Altres gèneres</i>

4. L'entrevista és un gènere periodístic molt ric. Montserrat Roig va ser una gran entrevistadora. El programa *Personatges* (que podeu trobar enregistrat en format vídeo) emès per TVE durant els anys setanta la va consolidar en aquesta especialitat. Però la seva professionalitat va quedar palesa també en diversos mitjans de comunicació, entre ells la revista *Serra d'Or*. Llegiu el que diu Roig quan li pregunten sobre la seva feina de periodista.

—Quin ha estat el mestratge que has rebut a partir de la feina de periodista i, sobretot, arran de l'activitat d'entrevistadora, que iniciaves en aquesta mateixa revista?

—Primer et diré que hi ha molta gent que considera l'entrevista un gènere menor; jo, amb això, no hi he estat mai d'acord: sempre hi ha hagut com una mena de jerarquització, dins el periodisme, que ha fet que es cregués que els articles de relleu eren els d'opinió, o els editorials, i que, en canvi, l'entrevista era un gènere menor perquè es limita a pregunta-resposta. Això no és veritat. Dins de l'entrevista hi pot cabre tot: opinió, observació, descripció, hi caben imatges, paraules... Jo vaig aprendre molt a través de l'entrevista i vaig decidir de fer-ne en un moment en què volia escriure, escriure novel·la, ficció.

M. Nadal, «Montserrat Roig, un cant de maduresa» (p. 14)

- Penseu en un personatge conegut a qui us agradaria entrevistar.
- Argumenteu per quins motius creieu que seria interessant fer-ho.
- Escriviu tres o quatre preguntes que li faríeu.
- Digueu què opineu sobre la resposta de Roig.

5. Llegiu el text següent i, després, responeu les preguntes que trobareu a continuació:

ELS NENS DEL BRASIL, SENSE FER DEMAGÒGIA

A Rio de Janeiro, el somni de tots els carnivals, maten els nens pel carrer. És clar que són petits trinxeraires que no els vol ningú, pispes que acabaran sent delinqüents perillosos, assassins a sou a l'edat adulta. I aleshores surten els esquadrons de la mort, i fan neteja. Una selecció de poca importància: l'any darrer van assassinar 445 nens a Rio de Janeiro. Més d'un nen per dia. Una guerra de poca volada, aquesta de Brasil. I no vull fer demagògia.

Fotografia: «Nens del Brasil», de Martí Pons

Ho explica un corresponsal d'El País: «Al Brasil, uns vuit milions de nens viuen al carrer, desnonats de les faveles», allà on les barraques no tenen nevera ni aigua corrent, però sí llum perquè puguin veure a la tele els programes que fan els de les sectes fonamentalistes dels Estats Units. Els de les sectes els prediquen resignació, i molta fe, i els adults de les faveles s'ho creuen, quin remei, i n'expulsen els nens perquè no tenen menjar, però tenen molta fe en aquest Déu que diu que tots som pecadors i que hem de pagar, no solament per nosaltres, sinó pels nostres pares, i els avis, i els besavis, i els adults es colpegen el pit, i ploren, mentre n'expulsen

els fills, que van a parar al carrer perquè els assassinin. I no vull fer demagògia.

I els nens, que van en petits grups per a defensar-se, dormen sota els porxos, o a les entrades dels grans magatzems. Si poden, pispes la cartera a un gringo despistat. Per això els dels esquadrons de la mort els executen, perquè diuen que l'arbre tort a la infantesa ja no es pot redreçar. I també els executen els grans traficants de drogues, i és que algunes vegades han fet servir aquests nens d'esquer, i aleshores saben massa, i per això han de desaparèixer. Els lliguen les mans amb filferros i els disparen a boca de canó. Un de menys, anem per un altre que hem de netejar els carrers de Rio. L'hem de netejar de cirabotes, pidolaires, pispes i putetes. Perquè aquests nens encara no han arribat als catorze anys, i ja els maten. El 63% dels adolescents brasilers van morir de manera violenta. I no vull fer demagògia.

I és que aquests nens posen malalts als que es dediquen al turisme perquè criden, fan barrila i enganyen els pobres turistes que s'havien passat tota la vida somniant en una història d'amor a les platges de Rio, allí on el cul de les noies és com dos cocos que canten, diuen els anuncis, que solen ser més aviat cursis. I, aquests nens, es droguen amb cola d'enganxar sabates, perquè així espanten la gana, diuen els nens que encara no han estat assassinats. I, de vegades, dormen junts sota els arbres de Copacabana, perquè així, afirmen, potser només en mataran un o dos, però no tots. Dins d'aquests esquadrons justiciers que fan neteja del mal, perquè el mal no pugui créixer, diuen, hi ha soldats de la policia militaritzada i diversos funcionaris judicials, designats, també diuen, per jutges que són vinculats als exterminadors.

I diuen que els enterren, els nens del Brasil, en cementiris clandestins. Però que, de vegades, algú en troba els cadàvers. I tots tenen les mans emmanillades, el cos foradat com un colador, de tants trets que els han disparat, i, també, tot de cremades de cigarretes. Que així moren, cada dia, els nens del Brasil. Els nens del carrer. Però, jo, no vull fer demagògia. (10-I-1991).

M. Roig, *Un pensament de sal, un pessic de pebre* (p. 150-151)

- a) Quin tema tracta en aquest text Roig?
- b) Quina és la intenció de l'article?
- c) Aquest text és...
 - un fragment d'una novel·la.
 - una entrevista.
 - un article d'opinió.
 - una carta al director.
- d) Assenyaleu els paràgrafs que corresponen a la introducció, al desenvolupament i a la conclusió.
- e) Busqueu un titular de notícia relacionat amb algun tema que us cridi l'atenció i redacteu un article d'opinió com ha fet Roig amb la notícia «*Al Brasil, uns vuit milions de nens viuen al carrer, desnonats de les faveles*».

2. UNA PERSONALITAT COMPROMESA

1. Llegiu aquestes opinions de Montserrat Roig aplegades per la premsa (diari *Avui*, 11 de novembre de 1991) amb motiu de la seva mort. Després, feu les activitats que proposem.

<p>Text 1</p> <p><i>Sóc el número sis de set germans. Sóc de les dues petites; de la segona tanda... Per entendre'ns, la primera tanda són les que van passar l'adolescència a la postguerra, en un món més tancat. Jo sóc de la tanda de la ruptura de moltes coses, fins i tot els meus pares també van començar a canviar! (Abril 1991)</i></p>	<p>Text 2</p> <p><i>Jo vaig descobrir el masclisme a la Universitat; no el vaig descobrir a casa meva. A casa, amb una mare amb opinió pròpia i amb personalitat, i amb una àvia també amb opinió pròpia, i amb el meu pare que mai, mai, no va fer cap judici de valor contra les dones. (Abril 1991)</i></p>	<p>Text 3</p> <p><i>Vaig començar a ser escriptora perquè necessitava narrar històries i perquè sempre m'ha agradat que la gent me n'expliqui. (Agost 1991)</i></p>
<p>Text 4</p> <p><i>Hi ha companys de generació que van haver de dubtar entre una llengua i l'altra... Per mi, escriure en català era natural. No vaig haver d'elegir entre una llengua i l'altra; la meva llengua literària era la catalana (Abril 1991)</i></p>	<p>Text 5</p> <p><i>L'alliberament sexual va ser l'estendard que van portar uns quants, i sobretot mascles, per al seu propi profit. Com ara, que alguns senyors grans s'aprofiten del divorci per casar-se amb noietes joves. (Abril 1991)</i></p>	<p>Text 6</p> <p><i>La literatura és una mentida perquè el lector pugui veure una mica de realitat. (3 d'agost del 1991)</i></p>

- a) Feu grups de tres i decidiu quin d'aquests fragments us sembla més interessant. Heu d'argumentar la vostra opinió davant dels altres grups. Després del debat elaboreu unes conclusions per escrit
- b) Imitant l'estil de Roig, escriviu un text breu per explicar com us veieu a vosaltres mateixos.

2. Llegiu el text que va escriure Montserrat Roig un any abans de publicar *Ramona, Adéu* i, després, feu l'exercici que us proposem:

CONFESSIÓ PSEUDO-VERÍDICA D'UNA APRENENT D'ESCRITORA (1971)

Tinc vint-i-quatre anys. Ara em fan la gara-gara, els uns, perquè acabo de guanyar un premi. Sic transit gloria mundi; encara no he publicat cap llibre.

Sóc de l'eixample de la nostra estimada ciutat. D'un barri de segona categoria, amb esglésies que es fan la competència dominical. D'un barri de senyores pones i de senyors que posseeixen més seny que or. Vaig néixer el dia de sant Antoni, el dels enamorats, en una casa amb pati al darrera. Un pati ple de gats i de geranis. En una casa d'aquestes on no fa ni fred ni calor; amb olor de sofregit, al celobert, i amb canonades de l'any de la picor, que s'esbotzen cada dos per tres. Vivíem voltats de famílies amb quartus, tristes, com cal. De la guerra no en vaig tastar ni el pa negre. Només recordo les llarguíssimes aventures que vivia, inventades per mi, en què jo era l'heroïna. Barrejava indistintament els dos fronts: tots dos eren bons, tots dos eren dolents. No m'hi vaig morir ni una sola vegada.

Vaig patir deu anys de monges, enmig de nenes boniques, fines, delicades, folch-i-torrianes, dolçament esporuguides del món, d'uniforme polidíssim i d'ànima sempre a punt per al martiri. Ovejitas del Señor. Futurs gallinarsots morals de la nostra enllaminadora classe mitjana. Perdoneu, l'educació mongenca em castrà el meu possible sentit de l'humor.

De més petita que ara, me n'anava tot sovint a la plaça de Tetuan. Me n'hi anava xino-xano. Allí imaginava tots els racons del món, totes les persones del món, totes les belleses del món. Vaig ser feliç. I és que pensava que un dia me les camparia per sempre. Però ara, quan surto del niu, hi torno de pet. Torno al born, com diu la dita.

Encara no fa massa temps, vaig anar a raure a aquella santa casa de marfantes que en diuen universitat. Entre crits i aldarulls político-metafísics, vaig saber que el món era un immens bordell i la universitat (beneïda innocència!) el seu melic. Incapaç com em veia de transformar el món —per possibles tares fisiològiques o de classe, segons com t'ho miris—, vaig decidir d'escriure'l. I és així com, de moment, em trobo amb la dèria d'escriure quèntus i altres coses per l'estil. No sé si escric per sobreviure o perquè tinc la maleïda mania de prendre'm el món més seriosament del que aquest es mereix.

Veus assenyades del país parlen de mi com una promesa. Només els recomano calma i que em deixin fer. Escric en una llengua a mig néixer i visc entre el caos i la solitud. Però no paga la pena de clamar: d'altres que tenen els meus anys moren en terres més esqueixades. Només puc dir que des del meu petit racó de món he vist que l'art és molt complex. Complex com l'home. I per explicar l'home ens cal vorejar els límits més arriscats de la imaginació. Crec, per tant, en la màgia, en el somni, en l'univers més obscur del nostre pensament. Però crec en totes aquestes coses perquè són necessàries a la raó. I trobem en la raó, alguna vegada, la nostra supervivència.

M. Roig, pròleg a *Molta roba i poc sabó* (p. 5-7)

Observeu les frases que hem subratllat en el text. L'autora utilitza un llenguatge metafòric i poc explícit perquè la censura en els anys 70 encara actuava. Després, feu les activitats següents:

- a) «De la guerra no en vaig tastar ni el pa negre». A quina guerra es refereix?

- b) «Entre crits i aldarulls político-metafísics».¹ Expliqueu de quins crits està parlant Roig.
- c) Què vol dir «escric en una llengua a mig néixer»?
- d) Informeu-vos de què significa la frase «d'altres que tenen els meus anys moren en terres més esqueixades».
- e) El text acaba dient: «I trobem en la raó, alguna vegada, la nostra supervivència». Escriviu una frase semblant pel que fa al significat.

3. Penseu (o consulteu) el significat d'aquestes expressions i escriviu una frase on pugueu inserir-les:

- Fer la gara-gara
- Un barri de senyores pones
- Canonades de l'any de la picor
- Senyors que posseeixen més seny que or
- De la guerra no en vaig tastar ni el pa negre
- Futurs gallimarsots morals
- Anar-hi xino-xano
- Me les campava per sempre
- Quan surto del niu
- Hi torno de pet
- Torno al Born

4. Reescriuiu el paràgraf següent substituint el barri que Montserrat Roig descriu pel barri o poble on viviu vosaltres, i expliqueu els records que us desvetlla. Canvieu tots els elements del text que us calgui per obtenir un escrit coherent.

Sóc de l'eixample de la nostra estimada ciutat. D'un barri de segona categoria, amb esglésies que es fan la competència dominical. D'un barri de senyores pones i de senyors que posseeixen més seny que or. Vaig néixer el dia de sant Antoni, el dels enamorats, en una casa amb pati al darrera. Un pati ple de gats i de geranis. En una casa d'aquestes on no fa ni fred ni calor; amb olor de sofregit, al celobert, i amb canonades de l'any de la picor, que s'esbotzen cada dos per tres. Vivíem voltats de famílies amb quartus, tristes, com cal.

Sóc de...

¹ Abans de 1995 *politicometafísics* s'escrivia *político-metafísics*.

5. Llegiu les paraules següents de Roig i, després, responeu les qüestions plantejades:

Sobretot hi ha dos pols que han estat el centre de la meva atenció: l'un d'ells és Catalunya [...]; l'altre, l'alliberament de la dona. Pel que fa al tema de Catalunya, m'ha interessat lligar la qüestió nacional amb la qüestió social. [...] Durant força temps creia que escrivint, demostrant que podia fer la mateixa feina que un home, ja era feminista. Ara penso que no.

F. Castells, «Montserrat Roig, escriptora compromesa» (p. 25)

- A què es refereix Roig quan parla de «l'alliberament de la dona»?
- Creieu que té sentit actualment parlar d'aquest tema?
- Quins altres temes o aspectes socials del món actual us preocupen?

6. Montserrat Roig va tenir dos fills: en Roger (que apareix a la fotografia de la portada del primer apartat, l'any 1976) i en Jordi. Llegiu les respostes que, entre tots dos, donen a les preguntes que els hem formulat (trobareu aquesta entrevista a l'annex 2) i la resta de textos que teniu tot seguit. Després, feu un retrat literari d'aquesta escriptora.

Text 1

[...] li envejo l'art que va saber fer de la seva pròpia vida i l'art que va imprimir en aquell vessant artístic que va fer seu, la narrativa. Pel que fa al primer, la vida, una cosa que ella sempre reivindicava i que sovint em retreia per la meva inclinació cap a tendències llibresques, els qui quedem [...] podem testimoniar-ho. El seu art de la vida o saber fer-ne art, la va menar des de la política (la, diguem-ne convencional i la de l'experiència, el feminisme) fins al treball cívic [...] Pel que fa a la segona, allò que en dèiem l'obra artística, segurament ella és [...] la primera escriptora [...] total que ha tingut la cultura catalana. També ha estat una escriptora del nostre segle per més que la mesuram amb paràmetres internacionals. La seva bibliografia és eloqüent: novel·la, narracions, assaig, biografia, llibres de viatges, retrats de tota mena [...] A la qual cosa cal posar de costat una activitat periodística notable [...]

M. Pessarrodona, «Una mica de vent fred i de malenconia», *Montserrat Roig en homenatge* (p. 29-30)

Text 2

Contra la imatge de vampiressa frívola amb què alguns haurien volgut descriure-la, la dona feïnera i tafanera i sensible, d'una humanitat feta de dolors compartits i de silencis perllongats, que la porta a investigar els catalans als camps d'exterminació nazi o la veritat del setge de Leningrad. [...]

Montserrat Roig —la televisiva, l'escriptora, la dona de moda— és sensible a les històries petites de la gent. [...] I aplica aquesta sensibilitat a la menuda als seus personatges.

I. Riera, «Montserrat Roig, la noia i els ulls de l'Eixample», *Diari de Barcelona*

Text 3

Sospito que aquesta actitud, que també veiem en Capmany, està directament relacionada amb el fet que per a elles [M. Roig i M. A. Capmany] escriure no era només una feina sinó que responia a una actitud cívica davant de la vida, a una necessitat de denúncia, a una revolta contra la injustícia, a una sensació d'urgència perquè quedava molt per fer. I un dels temes en què més són coincidents és en la lluita de la dona.

A. Castells, «Una finestra oberta: els mitjans de comunicació», *Universos dins l'univers: elles hi són* (p. 39-40)

II. *RAMONA, ADÉU*: UN LLIBRE DE REVOLTES

1. PROPOSTA DE LECTURA

1. *Ramona, adéu* és una novel·la que presenta una complexitat estructural que pot dificultar la comprensió del text. Per aquest motiu us proposem unes activitats prèvies que us facilitaran les claus per a entendre millor aquest llibre. Abans de començar-lo a llegir, fullegeu-lo tot resolent les activitats següents:

- a) Sobre l'estructura:
 - De quantes pàgines consta aquesta novel·la?
 - Si us és possible, compteu els capítols que té.
 - Localitzeu en quins casos s'utilitza la lletra cursiva al llarg del llibre.
 - Hi ha espais en blanc? Quina funció fan?
- b) Sobre el títol:
 - Fixeu-vos en el títol del llibre i digueu què us suggereix.
 - Quina història penseu que s'hi explicarà?
- c) Sobre l'argument:
 - Amb l'ajut de la coberta posterior del llibre, expliqueu l'argument d'aquesta novel·la.
- d) Sobre el temps:
 - Quines pistes teniu per a saber en quin temps històric se situen els fets d'aquesta narració?
- e) Sobre l'argument:
 - On us sembla que està situada la novel·la?
 - A Londres.
 - A Lleida.
 - A Barcelona.
- f) Sobre els personatges:
 - Escriviu el nom de tres personatges que apareixen en el llibre.
- g) Sobre les veus narratives:
 - Llegiu les pàgines 10, 36 i 93, i digueu si els fets ens són narrats, en tots tres casos, en primera persona.

2. Una de les claus per a entrar a la novel·la és descobrir com estan narrats els fets. Feu les activitats següents, que us ajudaran a entendre millor *Ramona, adéu* des del principi:

- a) Localitzeu aquest fragment a la pàgina 25: *Estava cansada, les varius em tibaven la pell de les cames, els peus em feien molt de mal per les durícies [...]* Després, busqueu aquest altre de la pàgina 161: *Les cames ja no em feien mal, com si les varius s'haguessin tornat rajolins de mel.*
- b) Hi ha alguna semblança entre aquests dos fragments? Quins canvis hi veieu?
- c) En tots dos casos s'utilitza la primera persona?
- d) Els fets narrats poden fer referència al mateix personatge?

3. Entre les pàgines 18 i 21 hi ha una data que us permetrà saber en quina època se situen els fets. Localitzeu-la.

4. A la pàgina 31 hi ha una altra data.

- a) Quina?
- b) Es tracta de la mateixa època?
- c) S'expliquen els mateixos fets?

5. Llegiu de la pàgina 31 a la 49.

- a) Quines dates apareixen en el diari de l'àvia?
- b) Entre el 7 de desembre de 1894 i el 10 de gener de 1898 hi ha espais en blanc significatius. Què creieu que separen?
 - Diferents fets de la vida d'un mateix personatge.
 - Èpoques i personatges diferents.

6. Per poder fer una lectura més profitosa, us recomanem que, a mesura que llegiu, anoteu —seguint el model que us proposem— informacions útils. Això us ajudarà a entendre més bé el llibre i, més endavant, a escriure també vosaltres una novel·la.

<i>Fets i personatges històrics</i>	<i>Llocs (noms de poblacions, de carrers i places, d'establiments...)</i>	<i>Referències musicals, pictòriques i literàries</i>	<i>Frases que us agradin especialment</i>
Guerra de les Colònies (1898) Alfons XIII	Siurana Barri de Gràcia Bar Núria Rambles	«Vals de Coppelia» Bach Madame Bovary	<i>Vostè caminava a poc a poc com si estés enamorat, què li diria, del paisatge o d'alguna cosa bonica. (p. 76)</i>

2. PARLEM DE REVOLTES

Un dels temes de *Ramona, adéu* és el de la revolta, entesa com la conseqüència d'un conflicte. De conflictes n'hi ha hagut sempre, i de tota mena: generacionals, personals, socials, bèl·lics, etc. Montserrat Roig, a la novel·la que treballeu (i, en general, en tota la seva obra), explica conflictes, lluites, revoltes...

Ramona, adéu gira a l'entorn de dos eixos fonamentals: el context històric del segle XX, marcat per grans canvis, i la lluita interior de les protagonistes per desenvolupar-se en aquest context. L'aprofundiment del context històric el treballarem en l'apartat que anomenem *revoltes externes* i fa referència als fets històrics més importants d'aquest segle. La lluita interior de les protagonistes, i la seva evolució psicològica, les descobrirem a partir de les *revoltes internes*.

1. Entre tots ompliu aquest quadre amb els fets més importants que recordeu que han fet canviar la història del segle XX.

<i>Fets</i>	<i>Any</i>	<i>Què en sabeu?</i>

2. Busqueu la definició dels mots següents i copieu-la:

- *Revolta* :
- *Revoltar*:
- *Revolució*:
- *Guerra*:

3. Entre tota la classe, decidiu les diferències i les semblances que hi ha entre els quatre mots. Feu-ne un quadre comparatiu a la pissarra com el que us proposem. Després, digueu quins dos mots tenen més proximitat semàntica.

		<i>Semblances</i>			
		REVOLTA	REVOLTAR	REVOLUCIÓ	GUERRA
<i>Diferències</i>	REVOLTA				
	REVOLTAR				
	REVOLUCIÓ				
	GUERRA				
		<i>Diferències</i>			
		<i>Semblances</i>			

4. Us fem el mot *revolució* en diverses llengües. Feu correspondre cada mot amb la llengua que us sembli que representa:

<i>revolución</i>	anglès
<i>révolution</i>	francès
<i>rivoluzione</i>	alemany
<i>revolution</i>	portuguès
<i>umwälzung</i>	italià
<i>revolucao</i>	català
<i>revolució</i>	castellà

5. Entre tota la classe, busqueu tres sinònims i tres antònims del mot *revolta*. Després escriviu sis frases, una per a cada cas:

- Sinònims:
- Antònims:

3. REVOLTES EXTERNES

3.1. El món de l'àvia

1. A *Ramona, adéu* hi apareixen una sèrie d'esdeveniments històrics importants del segle XX que envolten la vida de cada protagonista. Completeu les dades que falten en la informació següent:

Mundeta àvia:

Guerra de les Colònies (1898)

Setmana Tràgica (1909)

Primera Guerra Mundial (1914)

Mundeta mare:

..... (1931)

Fets d'Octubre (1934)

..... (19.....-19.....)

Mundeta filla:

Revoltes universitàries (dècada dels 60) en contra del règim franquista

Caputxinada (1966)

2. Busqueu la informació que us calgui sobre la Primera Guerra Mundial per respondre aquestes preguntes:

- Quins països s'hi van veure implicats?
- Què va desencadenar la guerra?
- Quins personatges hi van intervenir?
- Com es va resoldre la guerra?

3. Llegiu aquest fragment de *Ramona, adéu* i expliqueu de quina manera les conseqüències de la Primera Guerra Mundial afectaven el personatge de l'àvia:

6 de desembre de 1918.

Darrerament hem passat molts disgustos. I la vida se li escola pels ulls. Durant la vaga general se n'anà a l'aigua el negoci de la construcció; la gent ja no se'n fia, dels prestadors particulars. Tot s'ha de fer en companyies, en societats. Amb la guerra, ningú no li demanava crèdits i ell no dissimulava la seva antipatia per Anglaterra. El comerç amb els aliats, deia, no ens pot afavorir gens. A mi, tant me feia que guanyés Anglaterra, França, Alemanya o l'emperador de l'Argentina. Però vaig haver d'empenyorar les joies de casada i no les he vistes més. I em fan llàstima, els meus robins, vermells com la sang. (p. 154)

4. Seguint el model de l'àvia, escriviu una pàgina de diari explicant un fet important de la vostra vida.

5. Fixeu-vos en les dades sobre l'obtenció del dret de vot de les dones en alguns estats i, després, responeu les preguntes que us formulem.

Obtenció del dret de vot de les dones a diferents estats:

Nova Zelanda: 1893	Espanya 1931
França: 1945	Austràlia: 1901
Itàlia: 1945	Finlàndia: 1906
Mèxic: 1953	Anglaterra: 1918*/1928**
Egipte: 1956	Estats Units: 1920
Suïssa: 1971	Àustria: 1923
*Només podien votar les dones més grans de 30 anys.	
**A partir del 1928 van començar a votar a la mateixa edat que els homes.	

Font: Eulalia de Vega, *La mujer en la historia* (p. 84)

- Quins estats van atorgar el dret de vot a les dones abans i després que Espanya?
- En quin any va poder votar per primera vegada l'àvia Mundeta?
- Quants anys tenien la Mundeta àvia i la Mundeta mare quan van poder votar per primera vegada? (Podeu consultar el quadre-resum de l'annex 1.)
- Llegiu el fragment de la novel·la que teniu a continuació i digueu quin fet històric es va produir l'any 1931 que va afectar la vida de la Mundeta àvia i de la Mundeta mare.

La mare arribà excitada, nerviosa, repetia només ai, Senyor, mentre no vessin sang. La Mundeta [...] no se l'escoltava. Ara ja havia arribat, no calia anar sola al Núria. [...] Una xocolata de flaire jove, acabada de fer. Aquella tarda no se la deixaria perdre [...] La mare s'esgargamellava i passaven camions plens de treballadors que cridaven no sé què d'en Cambó i no sé què d'en Macià. Què diuen, mamà? [...] Que no veus el que passa? Mamà, la Mundeta amb prou feines si agafava el pas de la seva mare, m'atabales, explica-m'ho d'una vegada, atura't, no corris tant. Però, nena, la República, han proclamat la República! (p. 48-49)

3.2. El món de la mare

1. Busqueu la informació que us calgui sobre la Guerra Civil espanyola (1936-1939) per respondre aquestes preguntes:

- Qui va desencadenar el conflicte?
- Quines van ser-ne les causes?
- Quins personatges hi van intervenir?
- Com es va resoldre el conflicte?

2. Resoleu el test següent sobre els fets esdevinguts durant la Guerra Civil espanyola. (Podeu documentar-vos rellegant de la pàgina 7 a la 29 de la novel·la.)

Què és? / Què són?

Els nacionals	☐ Una secta religiosa ☐ el bàndol franquista ☐ una cadena comercial
La FAI	☐ Federació Andalusica d'Insubmisos ☐ Front Atlètic Internacional ☐ Federació Anarquista Ibèrica
Radio Burgos	☐ L'emissora franquista ☐ L'emissora dels anarquistes ☐ L'emissora dels republicans
Socorro Blanco	☐ Una mútua mèdica ☐ Una fàbrica de llençols ☐ Una xarxa d'ajut humanitari
<i>Blanco y Negro</i>	☐ Un restaurant que hi havia a la plaça Catalunya ☐ Una obra de teatre ☐ Una revista monàrquica
La Cultura de la Dona	☐ Una revista feminista ☐ Una institució dedicada a l'educació de les noies ☐ Un gimnàs especialitzat en aeròbic
Els francmaçons	☐ Simpatitzants d'un equip de futbol ☐ Membres de la francmaçoneria ☐ Ciutadans del sud de França
Núria	☐ El nom d'un cabaret ☐ Bar de la Rambla de Barcelona ☐ Tramvia de pujada al Tibidabo
Explosió del Colisèum ²	☐ Fet històric de l'època romana ☐ Incidents que van passar al País Basc ☐ Bomba caiguda sobre un camió de trilita durant la Guerra Civil davant el cinema Colisèum
Rojos	☐ Soldats de la Creu Roja ☐ Popularment, o de forma despectiva, partidaris de la República ☐ Habitants de la Terra Roja
J. Negrín	☐ Fill de Juan, el Negro, polític cubà del segle XIX ☐ Jugador del Real Madrid ☐ President del govern espanyol durant la Guerra Civil
Durruti	☐ Polític català mort a l'exili ☐ Dirigent anarquista mort durant la defensa de Madrid ☐ Pintor basc, especialitzat en temes bèl·lics
Lluís Companys	☐ President del FC Barcelona ☐ President de la Generalitat de Catalunya ☐ Autor teatral
Miliciana	☐ Dona d'un militar ☐ Modista especialitzada en la confecció de roba militar ☐ Dona que participa voluntàriament en actes de guerra i revolució

² Podeu veure'n una fotografia a la portada d'aquest dossier.

3. Llegiu aquest fragment de *Ramona, adéu* i expliqueu quina informació té dels fets que viu de la Guerra Civil la mare:

I ell em va preguntar que què en pensàvem, dels anarquistes, i jo em vaig tornar vermella com un grapat de cireres i li vaig dir que la meva mare sempre havia sentit una secreta simpatia per vostès, perquè creu que en realitat són uns romàntics i uns idealistes i diu que no és dolent això de voler canviar una mica el món, que només li feia ràbia tot el que passava amb la religió. I ell, però tu què en penses, i jo, que hi ha coses d'aquesta guerra que no les acabo d'entendre, que em semblen molt embolicades. I em vaig adonar que era la primera vegada que parlava una estona així de llarga amb un home com aquell i li ho vaig dir, i també que me'ls imaginava més satànics, més diabòlics.

[...] No entenia la seva curiositat, la incisió a preguntar-me coses de la meva vida, coses banals i intranscendents. Vaig pensar que què n'havia de fer. Que la meva història era curta i ensopida al costat de la seva, plena de lluites, de vagues, de soroll i d'aventures. [...] Que jo no em distingia gaire de les nostres amistats, que tot sempre acabava i començava de la mateixa manera. Tret de l'estiu del trenta-quatre, d'aquella tardor en què. (p. 162-163)

3.3. El món de la filla

1. Busqueu la informació que us calgui sobre la Caputxinada (revoltes d'estudiants a Barcelona durant els anys seixanta) per respondre aquestes preguntes:

- Què pretenien els estudiants?
- Com es van revoltar?
- Quin és l'acte més significatiu d'aquesta revolta?
- Com es va acabar?

2. Llegiu aquest fragment de la novel·la i observeu el grau de participació de la Mundeta filla en els fets que l'envolten. Assenyaleu si la seva actitud és semblant o diferent de la de la seva mare.

Fou en aquella assemblea constituent on el sentí parlar [en Jordi] per primera vegada. Era un estudiant de segon curs que ningú no coneixia. La figura s'alçà per damunt de les altres gràcies a la clarividència dels raonaments. El seu parlar era pausat, calmós, com un sedant, la seva veu posseïa allò que apai-vaga els dubtes, el confusionisme, la latent inseguretats dels universitaris. Era un líder, malgrat la seva joventut. I ho era perquè no se'n ventava. Convencé molt aviat tothom de quedar-s'hi i resistir. Després, a l'assemblea del vint-i-set d'abril, quan la policia entrà a la universitat i provocà el pànic entre els estudiants, se sentiren una altra vegada per damunt dels crits, dels insults, dels gemecs i de les corredisses, les paraules d'ell que reclamaven assossec. (p. 34-35)

3. A la Caputxinada, acte de constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (del 9 a l'11 de març de 1966), no només hi van participar els estudiants universitaris. També hi van tenir un fort protagonisme alguns intel·lectuals del país. L'escriptora M. Aurèlia Capmany hi va participar i explica la seva experiència d'aquesta manera:

La majoria dels qui érem al convent, fos quina fos la nostra edat, la nostra educació i la nostra afiliació política —o, si més no, ideologia política—, vam tenir durant els dies de la caputxinada una experiència comuna i del tot inesperada: la vida en comunitat en un ambient de tensió memorable. [...]

Recordaré sempre el moment en què, un cop constituït el Sindicat Democràtic, García Calvo ens va fer un discurs insinuant-nos la malfiança que havíem de tenir de cara a una permissibilitat que, segons ell, ens concedia el règim franquista. L'escepticisme de García Calvo i la seva prevenció que poguéssim ser, de fet, manipulats per una certa actitud de canvi del franquisme astut, no va tenir temps d'impressionar l'auditori, una mica sorprès amb aquella intervenció tan inesperada. En aquell mateix instant la policia va localitzar aquell grup que la ciutat li havia escamotejat i va irrompre amb mala cara al pati d'entrada del convent. La petició de la policia sembla que era ben clara: només calia que els organitzadors, en fossin dos, quatre, o una dotzena, sortissin i lliuressin el carnet d'identitat, i la resta se'n podia anar a casa tranquil·lament. Tots, absolutament tots, sabíem què significava anar a comissaria en aquelles circumstàncies, en aquell moment i amb aquella responsabilitat. L'acord va ser unànime; ningú no es va moure.

M. A. Capmany, «Tres dies de vida conventual», dins J. Creixell, *La Caputxinada* (p. 233-234)

- Escriviu un text imitant el de M. Aurèlia Capmany, però descrivint una situació diferent. Per exemple, el segrest d'un avió en el qual viatgeu. Cal que el dramatisme de la situació comporti un sentiment de solidaritat que anul·li les diferències d'edat, raça, sexe o ideologia. Això us ajudarà a entendre la situació en què es trobaven els estudiants i els intel·lectuals catalans en el moment de la Caputxinada.

4. REVOLTES INTERNES

Els grans canvis que s'han produït al llarg de la història no només han afectat la col·lectivitat, sinó també l'individu. Les protagonistes de *Ramona, adéu* lluiten, cadascuna a la seva manera, per construir la seva pròpia identitat; és a dir, fan la seva petita revolta individual com a reacció contra els fets externs que els ha tocat viure.

Les tres Mundetes viuen una insatisfacció personal que es manifesta, sobretot, en les seves relacions amoroses i que reflecteixen un dels temes predilectes de l'autora: la llibertat i la independència de la dona en tots els aspectes.

Encara hi ha dones que tenen por de ser elles mateixes, d'expressar les seves opinions, de manifestar-se davant del món, potser perquè se senten atacades pel seu entorn i prefereixen adaptar-s'hi, potser perquè, avui dia, mantenir una actitud crítica i reflexiva, lluitar per la pròpia autonomia i desitjar una vida afectiva plena al mateix temps, no són coses fàcils.

[...] *És la lluita per aconseguir una nova identitat humana a partir del fet biològic d'haver nascut dona, és aconseguir, juntament amb els homes, una categoria nova i superior: la de persona.*

M. Roig, *Mujeres en busca de un nuevo humanismo* (p. 4-5)
[traducció: M. C. Farreras i M. Manresa]

4.1. El món intern de l'àvia

1. L'àvia Mundeta es caracteritza per l'individualisme, l'esperit de llibertat i l'idealisme, la qual cosa farà que busqui fora del matrimoni la seva realització com a dona. Aquesta és la seva revolta individual. La seva relació amorosa amb en Víctor Amat, l'estudiant, l'ajudarà a trencar les formes convencionals de l'època que li ha tocat viure. Podem establir un clar paral·lelisme entre aquest personatge i la protagonista de *Madame Bovary*: *M'agradaria poder dir, com madame Bovary, que tinc un amant. Però és mentida. Estic ferida d'amor i morta de por.* (p. 133)

Per a entendre millor aquest personatge, llegiu el fragment que teniu a continuació sobre el Romanticisme i, després, feu les activitats que segueixen.

El Romanticisme és un moviment d'adscripció burgesa que aparegué a Europa al darrer quart del segle XVIII. Més concretament, el seu inici fou a Alemanya i Anglaterra; posteriorment, al principi del segle XIX, es va anar propagant per Europa amb algunes variants pròpies de la personalitat específica de cada literatura.

El moviment té unes característiques oposades, en la majoria d'aspectes, al moviment immediatament anterior, que es basava en la raó, l'equilibri, la mesura, els refinaments, els artificis, les normes... Els escriptors romàntics es rebel·laren i s'oposaren a aquesta literatura representativa de l'antic règim; proposaren una visió nova de la vida més d'acord amb el món d'aleshores. Si abans el que regia per excel·lència era la raó, ara ho faran el sentiment, la imaginació; oposaran també a la norma la llibertat de l'artista. [...]

À. Bosch i P. Puimedon, *Iniciació a la història de la literatura catalana* (p. 183)

- a) Subratlleu les idees principals del text següent i, després, feu-ne un resum.
- b) Després d'haver entès en què consisteix el Romanticisme, llegiu el que escriu l'àvia Mundeta i busqueu les actituds romàntiques del personatge.

6 de desembre 1894.

[...] *M'agrada la presència d'en Francisco. Encara que de vegades hi voldria endevinar, al seu rostre, una espurna de melangia, la tristesa dels esperits romàntics, dels qui no esperen res d'aquest món.* (p. 31)

* *

7 de desembre de 1894.

No sé per què em caso. [...] La mamà i jo no ens entenem. Entestada a convertir-me en una senyoreta, m'ha privat tota la vida de llegir, que és l'única cosa que m'agrada una mica. Havia de fer puntes de coixí, sempre amb els boixets entre mans. Mentre, somiava en les meves heroïnes dels llibres, les santes i les reines, que em feien companyia cada nit, amagada a les golfes i amb una espelma al costat. El Francisco m'ha dit que només té un llibre, El buen muchacho, de Paul de Koch. (p. 38-39)

<p><i>Actituds romàntiques de l'àvia Mundeta:</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

4.2. El món intern de la mare

La Mundeta mare (Ramona Ventura) és un exemple de la frustració que va provocar el desenllaç de la Guerra Civil en moltes persones i, sobretot, en moltes dones que, en temps de la Segona República (1931-1934), havien iniciat una tímida revolta contra el rol social que tradicionalment havien assumit.

1. Observeu el que diu la més jove de les Mundetes (la Ramona Claret) de la seva mare i busqueu altres fragments de la novel·la on quedi clara la frustració d'aquest personatge. Després, en grup, poseu en comú tots els fragments trobats.

Quan la Mundeta va créixer s'adonà que la seva mare era un animalet indefens i trencadís. Només el record de la guerra la transfigurava. Alguna vegada havia pensat en quina mena de dona hauria estat la seva mare si la guerra hagués tingut un altre final. Quan l'àvia s'apassionava per les qüestions religioses i contava anècdotes d'anarquistes menjacapellans i cremaesglésies, i els qualificava de brètols, mals pares de família i poca-vergonyes, la mare li contestava que ella, l'àvia, no era ningú per desdenyar allò que desconeixia. I s'indignava encara més quan la tia Sixta explicava les terribles històries de crims de joves congregants atribuïdes a en Durruti i després als seus supervivents. Només aleshores la seva veu, de costum controlada, i els seus ulls, sempre foscos i apagats, esdevenien d'una gran violència; per què no creure, els replicava, que en Durruti havia estat un home de bé, equivocat o no, però que tenia uns ideals per lluitar? És que no érem nosaltres, continuava, els qui actuàvem amb estultícia i vulgaritat, com el fet de ballar a les estúpides festes que organitzaven els de la colònia de Valldoreix? Per a la mare de la Mundeta només hi havia una persona decent en tot aquell eixam de ximplers i badocs, la Kati. I la Kati es va suïcidar l'any trenta-nou. (p. 124)

2. Llegiu el text que Roig va escriure tot parlant de l'escriptora M. Aurèlia Capmany.

La regressió en què vivia aleshores [1939] el país significava el triomf dels valors del «mascle», conformats en tota la seva irracionalitat. I M. Aurèlia observa, astorada, com les noies són les primeres a col·laborar en aquesta regressió: la mística de la feminitat i el paternalisme avançaven de bracet. «Si observem com anaven vestides les dones l'1 de gener del 39 (...) i les comparem a la manera de vestir de quatre mesos més tard, ens adonarem fàcilment del canvi. L'ideal femení a la primavera de 1939 havia canviat». Eren els moments en què es glosaven els ideals germànics respecte a la dona, les cèlebres tres K: Kinder, Küche, Kirche. La traducció castellana de l'eslògan nazi, que la veu popular atribuïa a un alt prelat, va ser: Casa, cocina y calceta.»

M. Roig, *Maria Aurèlia Capmany en els seus millors escrits* (p. 113-114)

- a) Després, en grups, busqueu un eslògan paral·lel a «casa, cocina y calceta» que defineixi la situació actual de la dona.
- b) Relacioneu el text que acabeu de llegir amb un personatge de la novel·la. Justifiqueu, també, la vostra elecció.

3. En la vida de la Mundeta mare també hi ha un abans i un després de la Guerra Civil. L'abans, protagonitzat per l'Ignasi Costa, que acabarà amb la mort d'aquest activista polític, i el després, a partir del casament amb en Joan Claret. Busqueu tres adjectius que defineixin la personalitat de la mare en funció de la seva relació amb els dos personatges masculins.

- Mundeta mare i Ignasi Costa:
- Mundeta mare i Joan Claret:

4. Quan hem parlat de revoltes hem dit que eren una reacció a un conflicte aparegut en un determinat context i que n'hi havia de moltes menes. Una d'aquestes és la revolta generacional; és a dir, l'enfrontament de persones que pertanyen a generacions diferents (pares/fills).

- a) Fixeu-vos si el diàleg següent (de *Ramona, adéu*) reflecteix un conflicte generacional. Raoneu, també, la vostra resposta.

La mare obrí la porta i s'aturà al llindar de la cambra.

—Nena, no saps quina hora és?

—No, m'acabo de despertar.

—Ja ho veig. És molt tard, tres quarts de dotze. Vinga, lleva't. Aquesta nit tampoc no has dormit a casa.

—No és veritat. He vingut tard, però hi he dormit.

—No he sentit la porta. No m'enganyis. Tens sort que el papà és a Madrid!

—I a mi tant se me'n dóna, que sigui a Madrid o a l'Índia!

—Nena, no facis enfadar la mamà!

Per què s'hi havia de posar l'àvia? Tot eren complicacions.

—No la faig enfadar. Es fica amb l'hora que arribo i, en canvi, no he pogut dormir per culpa del teu rosari. Per què m'he d'aguantar?

—Mundeta, es pot saber què et passa?

—Quan jo tenia la teva edat, que Déu m'hagués guardat mai de parlar de la manera que tu ho fas —diu l'àvia.

—No sóc una criatura, a més...

Càlia revenjar-se de les seves febleses.

—... a més, se me'n fot, de la teva joventut.

—Nena!

—No hi ha res a fer, mamà. És així des que va a la universitat. Ha canviat com un mitjó, me l'han feta malbé —afegeix la mare. (p. 135)

- b) Per parelles, escriviu un diàleg semblant que expressi algun conflicte de la vostra generació.

4.3. El món intern de la filla

El personatge de la Mundeta filla reflecteix una sèrie de diferències generacionals en relació als altres dos personatges femenins, l'àvia i la mare. Ella no necessita amagar els seus sentiments, com l'àvia o la mare, però també ha de fer la seva revolta per trencar amb el rol que feien les dones de les generacions anteriors. De fet, és un personatge paradigmàtic pel que fa als canvis que es van produir a la nostra societat a la dècada dels seixanta del segle XX.

1. Subratlleu, en el text següent, les diferències en l'actitud de la Mundeta filla —pel que fa a les relacions amoroses— comparada amb la de la mare i la de l'àvia.

Abans de conèixer en Jordi es consumia per acabar amb la seva virginitat. Era una nosa que l'enutjava. Al pati de la universitat se'n parlava tot el sant dia —i això que encara ningú no vivia sota la influència del maig francès— i, a les qui ho havien aconseguit, els agradava de proclamar als quatre vents la seva superioritat. L'acovardia haver de confessar que mai no havia fruit de cap contacte, d'aquests que penetren, dins el seu cos. Havia començat a sentir l'impuls roent i irreconciliable del sexe als Caputxins, tres anys abans, quan imaginà parelles que s'arregalaven dins l'escenari o que s'arraulien damunt plec de periòdic, als racons més foscos i freds dels passadissos monacals, i feien l'amor. La febre dels seus disset anys, una febre ignorant i covarda, l'aturava a reflexionar sobre l'autenticitat dels seus pensaments. Qualsevol ombra sospitosa li semblava dos cossos que s'abraçaven, qualsevol soroll era el panteix de la vitalitat afortunada. La nit del nou de març de 1966 representà per a aquells qui la saberen viure amb lucidesa, l'instant no recuperable, suprem, en què s'ajunten els anhels més primaris i obscurs amb la voluntat de reafirmar-se col·lectivament. (p. 34)

2. Relacioneu el text històric que teniu a continuació amb l'experiència que ens ha narrat a l'exercici anterior la Mundeta filla:

[A finals dels seixanta i principis dels setanta] *l'escassa concurrència als temples, el descens en picat del nombre de vocacions sacerdotals i la pèrdua d'influència social de l'Església catòlica no són més que símptomes d'una crisi més general de les autoritats i els valors tradicionals, que es fa sentir sobretot en el si de la família. La millora del poder adquisitiu dels treballadors joves, la massiva incorporació de les dones solteres al mercat de treball i l'accés creixent d'uns i altres a estudis secundaris i superiors desencadenen la revolta generacional contra la tutela dels adults; al mateix temps, l'activitat laboral i la Universitat, l'automòbil i el telèfon faciliten el contacte intersexual fora del control patern i condueixen, almenys en el món urbà i per damunt d'un cert nivell econòmic, a la liberalització de la moral sexual, afavorida per la difusió de la píndola anticonceptiva i esperonada per l'exemple —entre mític i real— de les turistes estrangeres. Així, els conceptes de festeig o prometatge entren en decadència, i les relacions entre els joves de diferent sexe esdevenen més lliures, més obertes, més ambigües en el sentit que deixen de tenir el matrimoni com a meta fonamental i es destranscendentalitzen.*

En definitiva, i a conseqüència de les transformacions econòmiques, les pautes de conducta social a Catalunya s'assemblen cada cop més a les de l'Europa occidental, però això constitueix, a la llarga, una amenaça mortal per a una dictadura que es fonamenta en les idees de jerarquia i obediència, en el catolicisme integrista i en la família autoritària com a cèl·lula política bàsica.

J. B. Culla i B. de Riquer, *Història de Catalunya*, v. VII (p. 342-343)

3. Feu de periodistes. Passeu l'enquesta següent (que heu de completar) a persones que tinguin una edat compresa entre els 45 i 70 anys, i verifiqueu si les afirmacions del text de l'exercici anterior són certes:

P: Quina edat tenia a finals de la dècada dels 60?

P: Creu que la invasió del turisme va modificar els hàbits de la societat catalana?

P: Pensa que l'Església va començar a perdre concurrència a partir d'aquests anys?

P: La incorporació de la dona al mercat del treball va fer canviar els hàbits socials i familiars?

P: Creu que la difusió de la píndola anticonceptiva va suposar un canvi radical del rol femení dins la societat?

P: Es podia accedir fàcilment als estudis secundaris i universitaris abans dels anys seixanta?

P: Creu que la generalització de l'ús de l'automòbil va contribuir a canviar els costums arrelats en la nostra societat?

P: Els canvis que es van produir al llarg d'aquesta dècada, ens van apropar més al model europeu?

P: [A partir d'aquí afegiu les preguntes que cregueu convenientes.]

5. LA LITERATURA COM A REVOLTA

Una de les funcions de la literatura és transmetre inquietuds, sentiments i contradiccions del món interior de l'autor, que poden ser compartits pels lectors. En moltes ocasions, les paraules, les lletres —en llatí LITERA significa 'lletra'— han fet canviar el món i han estat el motor que ha posat en marxa moltes revoltes. És per això que, massa sovint, s'han perseguit, jutjat o empresonat escriptors, pensadors, etc., pel poder de les seves paraules, per la força de les seves lletres.

1. Llegiu aquests articles de la Declaració Universal dels Drets Humans, escrita l'any 1948, i comenteu a classe si, actualment, hi ha casos en què aquests articles no es compleixen:

Article 2: Tothom té tots els drets i totes les llibertats que aquesta Declaració proclama sense cap distinció de raça, color, sexe, llengua, religió, opinió política o altra, origen nacional o social, posició econòmica, naixement o qualsevol altra condició. [...]

Article 5: Ningú no pot ésser sotmès a tortura ni a penes o tractes cruels, inhumans o degradants. [...]

Article 19: Tothom té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; aquest dret inclou la llibertat de sostenir opinions i de cercar, rebre i difondre informacions i idees, sense limitació de fronteres, per qualsevol mitjà d'expressió.

Declaració Universal dels Drets Humans (p.11 i 15)

2. La provocació és una eina utilitzada pels artistes i escriptors per expressar la seva revolta. És una càrrega de profunditat llançada per fer trontollar les estructures que sostenen l'anomenat *bon gust*, és a dir, el conformisme. Sovint aquesta provocació pren la forma de manifest. Exemples de manifestos són: *Manifest Futurista* (Filippo Tomaso Marinetti, 1909), *Manifest Dadà* (Tristan Tzara, 1918), *Manifest Surrealista* (André Bretón, 1924), etc. Tots aquests manifestos han estat englobats en el que s'ha anomenat *avantguardes*, i encara que el nucli inclogui tota mena d'artistes, els manifestos eren, sovint, signats per poetes.

Ompliu el text següent amb els fragments que hi falten, que us oferim desordenats: *avantguardes, Barcelona, «civilització occidental», DADÀ, Europa i Mundial*.

La de la Mundeta àvia no va estar implicada directament en la tragèdia de Primera Guerra (1914-1918). Però a, aquest llarg, esgotador i brutal conflicte va provocar una catàstrofe humana sense precedents a l'època. La gent més crítica, i per tant més sensible, es va qüestionar a fons la, que permetia aquell desastre causat per un enfrontament entre europeus «civilitzats». S'entén, doncs, que moviments com el ridiculitzessin sense pietat la cultura establerta mitjançant l'absurd, perquè ben absurda havia estat la tragèdia i els valors que la feren possible. Aquest va ser el punt de partida de les europees. Els joves artistes i poetes volien construir un món nou, a través de valors nous.

3. Llegiu un fragment del manifest que ens arribava d'Europa i que s'inscrivia en el moviment dadaïsta:

Jo escric un manifest i no vull res, dic, d'altra banda, certes coses i estic per principi en contra dels manifestos, com també estic en contra els principis (decíl·litres per al valor moral de tota frase —massa comoditat; l'aproximació va ser inventada pels impressionistes). Jo escric aquest manifest per mostrar que poden executar-se juntes les accions oposades, en una sola i fresca respiració; jo estic en contra de l'acció; a favor de la contínua contradicció, i també de l'afirmació, no estic ni a favor ni en contra i no ho explico perquè odio el sentit comú.

T. Tzara, *Manifest Dada*, 1918 (p.11)
[traducció: M. C. Farreras i M. Manresa]

— El *Manifest Dada* de Tristan Tzara és, probablement, el manifest cultural més famós i influent del segle XX. En aquest fragment...

- el poeta s'expressa amb una claredat diàfana gràcies a la construcció lògica i racional dels arguments.
- s'entén el missatge, però no els arguments que el justifiquen.
- s'entenen els arguments, però el missatge queda una mica fosc.
- el poeta es recrea amb l'absurd reiteradament i, per tant, fa d'aquest el seu missatge.

4. Els moviments avantguardistes que volien canviar el món també van arribar a Catalunya, i van conviure amb altres moviments menys agosarats i més conservadors. Per exemple, l'any 1920 el poeta Joan Salvat-Papasseit va escriure el manifest *Contra els poetes en minúscula. Primer manifest català futurista*. Llegiu-ne un fragment.

Per molt que se'ns repliqui que hi ha quelcom que espera ésser cantat tots els temps, l'extàtic clar de lluna malaltís, nosaltres preferim, sense fugir d'això si ens és indispensable, cantar l'home ferreny qui es capbussa en les ones, a la platja o a alta mar, el que s'ha capbussat tota la vida i el que es capbussarà tota la vida. Homer si va cantar els remes de la victòria, fou perquè en el seu temps per la força dels remes s'obtenien victòries; en Marinetti avui cantarà els cuirassats, els aeroplans frenètics i les boques de foc dels monstruosos canons. —Lliurarem Catalunya per la força dels remes?

Jo us invito, poetes, a que sigueu futurs, és a dir, immortals. A que canteu avui com el dia d'avui. Que no mideu els versos, ni els compteu amb els dits, ni els cobreu amb diners. Vivim sempre de nou. El demà és més bell sempre que el passat. I si voleu rimar, podeu rimar: però sigueu Poetes, Poetes amb majúscula: altius, valents, heroics i sobretot sincers.

J. Salvat-Papasseit, «Contra els poetes amb minúscula» (82-83)

- a) Busqueu en una enciclopèdia qui són Homer i Marinetti, i relacioneu el que diu Salvat-Papasseit d'aquests dos poetes amb la informació que hàgiu trobat.
- b) Diferencieu, esquemàticament, les característiques dels poetes «antics» amb les dels poetes «futures», segons Salvat-Papasseit:

Poetes antics	
Poetes futures	

5. Tenint en compte que l'èxit d'un manifest consisteix en el fet que la seva provocació arribi a un públic el més ampli possible, assenyalau cinc característiques del llenguatge que facin que un manifest sigui efectiu per a l'objectiu que persegueix:

☐ concisió	☐ carregament
☐ dubte	☐ llenguatge culte
☐ decisió	☐ exageracions
☐ llenguatge planer	☐ prudència
☐ llenguatge provocador	☐ llenguatge conciliatori

6. Escriviu un petit manifest sobre el sentit de les hores que passeu a l'institut, tenint en compte les característiques que heu assenyalat a l'exercici anterior.

7. Montserrat Roig, com ja sabeu, va ser una autora que va utilitzar la literatura com una forma de manifestar la seva revolta. A la novel·la *Ramona, adéu* ja hem vist un seguit de revoltes, i també hem llegit alguns articles periodístics que denunciïn situacions d'injustícia («Els nens del Brasil»). Però aquesta autora també té molts llibres d'assaig on ha parlat de temes que ens *revolten* a tots. Una d'aquestes obres és *Els catalans als camps nazis*, en què s'explica la investigació duta a terme sobre l'estada, i en molts casos la mort, de milers de refugiats catalans que, després de la Guerra Civil espanyola, i per diverses causes, van anar a parar als camps d'extermini nazis. Llegiu un fragment ben colpidor d'aquesta obra:

La mort tenia moltes cares, als camps d'extermini. La mort hi era cada dia, va encalçar la majoria dels nostres deportats, però els altres, els que sobreviuriem, l'han portada sempre al damunt. Aquesta és la mort quotidiana.

[...] *En realitat totes les morts eren violentes als camps d'extermini nazis. Encara que hi morissis per disenteria, de tifus o simplement de gana o d'esgotament físic. Si no hi haguessin anat, cap dels nostres deportats no haurien mort tan aviat, tret de la possibilitat d'accident o de malaltia. És un fet: van ésser enviats als camps per a ésser-hi assassinats. Molts malalts van ésser morts encara que els restés un alè de vida.*

M. Roig, *Els catalans als camps nazis* (p. 184)

- Reflexioneu sobre aquestes paraules i penseu si coneixeu alguna altra obra literària, pel·lícula, etc. que tracti d'aquest tema. (Podeu veure tres pel·lícules que tracten dels camps d'extermini: *La llista de Schindler*, de S. Spielberg, *La vida és bella*, de R. Beghini, i *El pianista*, de R. Polanski.)

8. Per acabar de comprendre aquest apartat de les revoltes, i per a entendre més bé l'inconformisme d'aquesta autora, llegiu les seves paraules:

És impossible imaginar un Beethoven parint cada any, Einstein especulant sobre la teoria de la relativitat entre nadons que ploren, Miquel Àngel treballant a la Capella Sixtina, mentre cada tres hores ha de donar de mamar als seus fills. Hi ha una impossibilitat física, real, que ha mantingut la dona apartada del camp de la creació. [...]

M. Roig, *Tiempo de mujer* (p.153)

[traducció: M. C. Farreras i M. Manresa]

- Creieu que Roig encara escriuria les mateixes paraules o penseu que hi ha hagut canvis suficients en la nostra societat perquè fets semblants no siguin tan impossibles d'imaginar?

© Pilar Aymerich

III. FEU LA VOSTRA REVOLTA

1. PROJECTE D'ESCRITURA

En aquest apartat analitzareu la novel·la *Ramona, adéu* amb la finalitat que vosaltres pugueu escriure'n una altra que tingui les mateixes característiques bàsiques.

Aquest projecte d'escriptura us servirà per a entendre les tècniques literàries que Roig ha utilitzat i, alhora, per a conèixer millor l'entorn social de la vostra generació, perquè us situeu en els temps actuals: el personatge protagonista (que a *Ramona, adéu* correspon a la filla) tindrà la vostra edat; la mare o pare d'aquest personatge tindrà l'edat dels vostres pares; i l'avi o àvia correspondrà a la generació dels vostres avis.

Tot seguit us expliquem com us podeu organitzar:

- Treballareu en tres equips d'un màxim de cinc alumnes. (Si cal, podeu fer sis grups, de manera que pugueu escriure dues novel·les: tres grups en faran una; tres grups en faran una altra..., però seguint el mateix procés.)
- Cada grup planificarà una part de la novel·la, després de consensuar-ho amb els grups que treballen les altres dues parts.
- Realitzareu activitats que us ajudaran a prendre decisions que permetran avançar en la planificació.
- Cada grup escriurà la part d'un dels personatges: grup 1: avi o àvia; grup 2: pare o mare; grup 3: filla o fill.
- Anireu guardant els quadres que sintetitzen les decisions preses en l'elaboració del projecte: us ajudarà a l'hora d'escriure la vostra novel·la.
- Haureu de guardar, també, tots els textos que anireu escrivint, per incorporar-los a la novel·la definitiva.

1. Intenteu definir els objectius que tindreu a l'hora d'escriure la novel·la. De les opcions que us oferim, trieu les que poden servir-vos per a imitar la novel·la de Montserrat Roig:

- Crear una novel·la d'intriga.
- Reflectir el món interior dels personatges protagonistes: angoixes, secrets, sentiments...
- Crear un món situat en el futur.
- Explicar viatges i aventures que tenen els protagonistes en mons exòtics i llunyans.
- Situar els personatges en un entorn social determinat i en una època històrica concreta.

2. Llegiu el fragment següent i, després, feu l'activitat que us proposem:

Una novel·la es fa amb una gran quantitat d'intuïcions, amb una certa quantitat d'imponderables, amb agonies i amb resurreccions de l'ànima, amb exaltacions, amb desenganys, amb reserves de memòria involuntària... tota una alquímia. Si jo no he sentit mai cap emoció davant una posta de sol, ¿com puc descriure, o, millor dit, suggerir la màgia d'una posta de sol? [...] Una mà, en una pintura, et pot donar tot un personatge. Una mirada et pot impressionar més que no pas la bellesa d'uns ulls. Un somriure enigmàtic que de vegades pot ser només la contracció d'uns determinats nervis facials, et roba el cor i necessites fer-lo perdurar. Penses: si pogués descriure aquesta mica de moviment gairebé imperceptible que canvia tota una expressió... [...] Escriure bé costa. Per escriure bé entenc dir amb la màxima simplicitat les coses essencials. No s'aconsegueix sempre.

M. Rodoreda, pròleg a *Mirall trencat* (p. 14-15)

— Feu una xerrada-debat entre tota la classe sobre aquests continguts:

- Us agrada llegir?
- Per què?
- Quin tipus de lectures us agraden?
- Us agrada escriure?
- Quin tipus de textos escriviu?
- Què us aporta el fet d'escriure?
- Digueu tres llibres que us hagin agradat
- Expliqueu si quan éreu petits us explicaven contes abans d'anar a dormir.
- Teniu preferència per algun autor determinat?
- Quins gèneres literaris us agraden més?

3. L'autora de la novel·la que heu llegit, Montserrat Roig, va parlar i escriure sobre la literatura. Llegiu aquest fragment i, després, feu les activitats que us proposem.

Hi ha qui em diu creadora perquè menteixo. Hi ha qui em diu mentidera perquè m'invento històries. Bé, no me les invento, les exagero. Si dic que una vella té tres-cents cinquanta anys, tothom sap que això és impossible, però, a la gent, li agrada d'imaginar-se que la vella que té vuitanta anys en fa tres-cents cinquanta que és viva.

[...] *Hi ha milers de narracions que cada dia desapareixen —com aquestes fulles que moren a l'estiu sense esperar la tardor—, milers d'històries que es conten de manera una mica exagerada perquè, si no s'exageren, no resulten creïbles. Però mai no arribaran a les universitats i als llibres de text. Les persones continuen narrant, encara que sigui explicant a la veïna el telefilm que cada dia veuen a la televisió. Si no contemplant la vida com a representació, no ho resistirien. Cal una mica de mentida per imaginar-nos que perseguim una mica de veritat. Els cervells que no accepten aquesta convenció, creuen que la vida és «real». S'han inventat la noció del «real» i no suporten llegir novel·les. Et diuen que és una bestiesa, això d'haver d'esperar a la darrera pàgina per saber com acaba la història.*

[...] *Però és que a la darrera pàgina no t'expliquen res si abans no has teixit, amb l'autor/autora, la trama. [...] Sentim un gran plaer quan mentim. Quan fem la mentida creïble, quan seduïm l'altre, que potser sap que mentim i que ens està demanant que continuem mentint.*

—*Digues que m'estimes encara que sigui mentida.*

Li va demanar Johnny Guitar a Joan Crawford. I ella li va contestar que l'estimava encara que fos mentida. Però, mentre mentia, li deia la veritat. La mentida, és a dir, la literatura, és una droga. I, si ens en falta, anem una mica penjats.

M. Roig, *Digues que m'estimes encara que sigui mentida* (p. 11-12)

- a) Reflexioneu sobre el sentit dels fragments subratllats.
- b) Redacteu un text on expliqueu què és per a vosaltres la literatura.
- c) Penseu una pregunta cadascú per a una entrevista a un personatge «fictici» anomenat *literatura*.

4. La literatura té una particularitat que la diferencia d'altres usos més restringits que té la llengua. La literatura no només pretén informar sinó que intenta comunicar-se a nivell sensorial i, per tant, «juga» amb el llenguatge.

- a) Digueu a què es refereix Montserrat Roig quan diu que «les paraules no semblin pedres ni rosegons de pa dur» en el text següent:

Escrus i lluites contra les paraules, que no semblin pedres, que no semblin rosegons de pa dur, et deixes anar, et falta alè i t'imagines que ets una gossa que treu la llengua tota xopa de suor, sabent que no s'arriba al final de la cursa [...]

M. Roig, *Digues que m'estimes encara que sigui mentida* (p. 18)

- b) Digueu quina semblança i quina diferència hi ha entre els següents missatges tant pel que fa al contingut com a la forma, si tots dos són literaris.

*Perquè has vingut han florit els lilàs
i han dit llur joia*

envejosa

a les roses:

*mireu la noia que us guanya l'esclat,
bella i pubilla, i és bruna de rostre.*

*La teva arribada fa esclatar les
flors del meu voltant. Ets més
maca que les roses quan esclaten
a la primavera.*

5. En els textos literaris, de vegades s'utilitzen paraules que volen representar una categoria, volen anar més enllà del seu significat literal: es diu que són símbols. N'hi ha de fixats, tòpics (per exemple, la rosa com a símbol de l'amor), i n'hi ha que es creen i es formen dins un text.

En els fragments següents de *Ramona*, adéu hi ha una paraula simbòlica, que es repeteix en diferents passatges de la novel·la. Descobriu quina és i què simbolitza.

—Mundeta, no siguis papallona!

Això m'afigurava que era, una papallona, una papallona gràcil, delicada, llangorosa, sempre a punt d'olorar una flor. Adés una poncella, una rosa desflorada, adés un espigot, aspre i punyent. (p. 64)

* *

[...] somiar en la llibertat dels vaixells que recalen al port. [...] i desitjo que passin coses. És com un nus a la gola que em ve de l'estómac, que remunta i remunta fins a fer-me mal, com si em volgués esclatar dins el cervell. (p. 91-92)

* *

En Francisco ha mort aquesta matinada. Déu l'hagi perdonat. Els darrers dies no coneixia ningú, desvariejava i repetia records d'infància i, també, la paraula papallona. «Papallona, papalloneta», deia, «que algun dia t'atraparé». (p. 158-159)

6. Un altre tret dels textos literaris és el seu caràcter suggeridor. Subratlleu, en el fragment següent, els mots que volen posar en funcionament la capacitat sensitiva per matisar més bé els sentiments dels personatges:

Sentia el tuf de les boques del metro, d'olor de taronges fermentades, i m'aguantava la respiració quan passava pel costat de les escales. Però encara em feia més angúnia la bafarada de peus, de suor de peus, de la gent refugiada que s'arreglava vora els forats, o als soterranis perquè no tenien casa de cap mena. Tremolaven mig morts de por a cada bombardeig. Jo també en tenia, de por, però me l'empassava ben endintre perquè ningú no em notés que buscava el meu marit. (p. 7)

7. Llegiu la descripció següent i feu, després, les activitats que us proposem.

Les mans de la Patrícia eren malencòniques, de vegades una mica absents, «mans de frígida», deia en Lluís, modestes. [...] Eren unes mans que acaraven els fills dels altres, mans de dona eixorca, que acariciaven les flors les nits de primavera i amb el dit repassaven les fulles dels plàtans en caure a la tardor, mans que cercaven un punt dins de l'horitzó, que clenxinaven els cabells prematurament blancs de la Judit, que els allisaven amb tendresa, que tancaren les seves parpelles quan se li escapà el darrer alè de vida, mans que repassaven els misteris de dolor, que es senyaven, molles d'aigua beneïta, que s'estrenyien l'una a l'altra les nits fosques de bombardeig, mans que repartien caramels per als nens pobres, que descordaven amb paciència els gafets de la cotilla quan era tan grassa i que s'omplien de crema després del bany, ara que era tan prima.

M. Roig, *El temps de les cireres* (p. 62)

- a) Feu una llista dels trets principals del caràcter de la Patrícia a partir de la informació que rebem sobre les seves mans.
- b) Trieu una part del cos humà i escriviu un text semblant al que acabeu de llegir.

2. PLANIFICACIÓ

2.1. La creació d'un món exterior

Quan escriviu la vostra novel·la heu de crear un context polític i social per a cada personatge basat en els fets i costums de l'època en què es mou la vostra generació. I heu de situar els personatges en un espai concret.

2.1.1. El temps històric: contextualització d'una època

1. Tots els escriptors situen els fets d'una novel·la o d'un conte en una època concreta: en el passat llunyà (per exemple, a l'edat mitjana) o en un passat pròxim, en el moment en què s'escriu, en el futur, o, fins i tot, decideixen que no se sàpiga el temps històric en què es produeixen els fets i que la narració sigui atemporal.

Llegiu els següents textos i digueu en quin temps històric se situen. Si no s'explicita, deduiu-ne l'època aproximada pels detalls que ens dona el narrador.

Text 1

Els intèrprets de l'ingenu miracle han desaparegut del quadre. Només hi han quedat uns homes vestits de seda negra que han estat testimonis muts de l'escena. Dos homes grans i barbuts, que tota l'estona s'han estat drets un a cada banda, el de l'esquerra amb els cabells grisos, el de la dreta amb serrell i actitud devota. Un de més vigorós, també barbut, de front ample, que estava enfilat entre les columnes de l'edifici de l'esquerra, i un de rossenc, més jove, que també estava enfilat, encara més amunt. Dels espectadors del fons, desapareguts els turcs, també s'han quedat un home jove, prim, d'aire nerviós, que era al peu de les columnes, i un home calb de posat discret i expressió commoguda, que s'estava al darrere de tots. Tots baixen i s'aturen davant de la pintura, encara fresca, anomenada Sant Marc allibera l'esclau, amb l'esclau un envoltat dels botxins i dels testimonis i il·luminat per la llum del sant que baixa en picat, invisible per a tots els altres. Són a la seu de la Scuola Grande di San Marco, a Venècia. És l'abril de 1548.

A. Munné-Jordà, *Veus de boira des del pont* (p. 21)

Text 2

Aeroport de Barcelona. El Prat de Llobregat. Vol Internacional TW 2809 destinació Nova York, amb escala a Lisboa. Hora de sortida 13.15. Terminal A.

—Cuca?

—... Ara no hi sóc, no insisteixis. Si vols em pots deixar un missatge gravat...

—Cuca, agafa el telèfon si ets per aquí. No siguis mandrosa.

—... Si és tan urgent que no pots esperar telefona'm al mòbil 608...

—Ni ho somiïs. No et penso trucar un altre cop al teu maleït telèfon mòbil. Ja ho he fet dos cops i m'ha sortit la bústia de veu, antipàtica com sempre. No t'ho creguis, que et deixaré un altre...

—... Parla després que soni el senyal...

—Tu t'ho perds. Et telefonava per dir-te que me'n vaig a Nova York. Seran només uns quants dies, una setmana o així...

—Tiit.

—Punyeta, sempre em passa el mateix. Parlo, parlo i, quan he acabat, sona el maleït Tiit. És que ja no es pot parlar directament amb ningú, en aquest país? Cuca? Bé, que me'n vaig a Nova York, que ja et trucaré, t'escriuré o jo què sé... Et faré senyals de fum. Cuca?

—Tit, tit, tit...

X. Vernetta, *Les oportunitats de l'Albert Jofresa*, 5 (p. 7)

Text 3

Si hagués de triar-ne dos, entre tots els generals dels darrers temps, indubtablement els noms serien Aeci i Bonifaci. A tots dos els vaig conèixer i a tots dos els vaig servir. I al seu servei, corrent per aquests mons de Déu, no vaig veure néixer cap dels meus tres fills. Júlia va parir Serena, la més gran, a Tàrraco mentre jo era a l'Àfrica, a Hipona; Marc, el primogènit dels barons, va veure la primera llum a Ravenna, a la casa que teníem a prop del palau imperial; i Antoni va néixer a Roma, a la Ciutat Eterna, a casa de Sara, la germana de Júlia. I ell, com ja saps, és l'únic que va entrar de ple a la política.

A. Salvadó, *L'anell d'Àtila: Història d'una princesa* (p. 15)

Text 4

Va ser després de la manifestació de l'11 de setembre, una concentració que havia consistit si fa no fa en el mateix procediment que la de la plaça Catalunya, però a la Ronda, davant de Magistratura, on en Feliu li va explicar que abans de la guerra hi havia hagut un monument a Rafael Casanova. També havien fet voltes travessant la Ronda, el carrer de Méndez Núñez, altre cop la Ronda i el carrer d'Alí-Bei i el de Girona, o fins per altres carrers més allunyats, quasi fins on vivia la Cristina, cada cop que la policia els impedia d'acostar-se al triangle prohibit. De tant en tant alguns s'agrupaven i cridaven consignes a favor d'uns Països Catalans lliures i socialistes, hi havia càrregues i corredisses, cops i detencions, i tornem-hi. En Feliu, en Daniel, la Cèlia i ell van ser dels qui es van quedar fins més tard. Ell hi havia anat creient que feia una gesta definitiva, que podia ser un dia històric, i en va sortir esgotat i decebut.

—És un moment important, les organitzacions obreres comencen a assumir la reivindicació nacional. Però tot és un procés, no hi ha accions definitives —va dir la Cèlia, més tard, asseguts a les escales de Sant Pere de les Puelles.

—Es tracta d'anar desequilibrant la balança per l'altra banda, que cada cop hi hagi més gent que no tingui por d'enfrontar-s'hi —insistia en Feliu—. Mira què va passar a París. Al final tothom va sortir al carrer. Els diaris d'aquí no ho han dit, però va ser una revolució.

—I tothom torna a ser a casa i han tornat a votar en De Gaulle —va sentenciar en Daniel, amb un somriure amarg.

A. Munné-Jordà, *Entre Sant Peters i Sant Pau* (p. 143-144)

2. Busqueu les dades que us demanem i ompliu els buits de les afirmacions següents (podeu consultar el quadre-resum de l'annex 1):

- L'àvia té anys quan neix la seva filla, la Mundeta Ventura.
- L'àvia va néixer l'any
- L'últim dia del seu diari íntim, l'àvia té anys.
- La mare té anys quan coneix l'Ignasi.
- L'any 1938 la mare té
- La filla va néixer l'any; per tant, en els fets que se'ns expliquen a la novel·la té anys.

3. Agrupeu-vos segons els tres grups que fareu la novel·la i dediqueu una estona a prendre decisions, cada grup pel seu compte. Decidiu l'època en què situareu els vostres personatges, tenint en compte que cada personatge tindrà entre 20 i 30 anys.

a) Completeu les dades que falten per a definir el temps històric en què se situen aquests personatges:

- Personatge 1: La Maria té 15 anys l'any 2003.
- Personatges 2: Els pares de la Maria tenen 40 anys l'any 2003. Per tant, en tenien 20 l'any 1983.
- Personatges 3: Els avis de la Maria tenen l'any 2003. Per tant, en tenien 20 l'any

b) Decidiu el temps històric en què se situaran els personatges de la vostra novel·la, tenint en compte que el «personatge 1» tindrà la vostra edat.

- Personatge 1: té 15 anys l'any 2003
- Personatges 2 (pares):
- Personatges 3 (avis):

4. Prepareu una entrevista adreçada als vostres pares i avis sobre els temes següents, la qual cosa us ajudarà a definir el context de les èpoques on situeu els vostres personatges:

- Fets històrics que recordin: primeres eleccions democràtiques, Jocs Olímpics de Barcelona, etc.
- Principals canvis tecnològics que s'han produït en aquests anys.
- Canvi d'hàbits socials (per exemple, maneres de divertir-se, vacances, etc.).
- Records de l'escola; mena d'educació que van rebre (en català o en castellà; quines assignatures estudiaven, etc.).
- Pel·lícules, llibres i cançons que recordin especialment i que els hagin marcat per algun motiu.
- Canvis que han notat en les relacions entre homes i dones: divorcis, tasques de la casa, festejos, etc.
- Llocs on anaven de joves (bars, botigues, places...).

Graveu l'entrevista o bé anoteu tot el que us vagin dient, perquè us servirà per a crear tota la novel·la.

5. Completeu el quadre i busqueu la informació que us calgui sobre alguns dels fets que han canviat la història de la segona meitat del segle XX, tant de la nostra societat com d'altres països.

<i>Fets</i>	<i>Data</i>	<i>Què en sabeu?</i>
Mort de Franco		
Manifestació de l'11 de setembre per demanar l'Estatut d'autonomia		
Primeres eleccions democràtiques després de la dictadura franquista		
Primeres eleccions autonòmiques		
Jocs Olímpics de Barcelona		
Introducció de l'euro		
Atemptat contra les Torres Bessones de Nova York		
Arribada a la lluna		

6. Cal que us documenteu sobre els fets que apareixeran a la vostra novel·la. Busqueu informació (en una enciclopèdia, en un llibre d'història o, fins i tot, a Internet) sobre dos esdeveniments molt importants de l'any 1977: les primeres eleccions democràtiques i la manifestació de l'11 de setembre. Expliqueu, també, quina importància van tenir aquests esdeveniments per al moment actual.

7. Agrupeu-vos segons els tres grups que escriureu la novel·la i dediqueu una estona a prendre decisions, cada grup pel seu compte. Es tracta de decidir els fets històrics —extrets de les entrevistes i els que vosaltres coneixeu sobre la vostra època— que fareu aparèixer a la novel·la. Després, reproduïu a la pissarra el quadre que us presentem, ompliu-lo i, finalment, trieu —de diferents grups, si cal— elements definitius per a la vostra novel·la.

<i>Personatges</i>	<i>Fets històrics</i>
Àvia/avi	Exemple: Final de la dictadura i mort de Franco.
Mare/pare	
Fill/filla	

8. Fixeu-vos en el que diuen els personatges de la novel·la sobre el final del segle XIX i feu les activitats que us proposem:

[Mundeteta àvia] *Les esglésies són plenes de gom a gom perquè ha tombat el segle i la gent té por. [...] El rector diu que preguem per les nostres ànimes i les velles sangloten perquè diuen que el món s'acaba, que som a la davallada. Jo no en tinc, de por. [...]*

El senyor Forns es va passar tota la tarda d'ahir discutint amb el senyor Domingo de si el segle començava amb el 1900 o amb el 1901. [...] va arribar a la conclusió que si el segle començava l'any vinent [1901], aleshores el 1900 no existeix. Diu que hauria estat un any buit, la pàgina més blanca de la història. De vegades trobo que els homes fan unes reflexions molt poca-soltes. (p. 100-101)

- Quines semblances i diferències trobeu amb el final de segle que heu viscut vosaltres?
- Imiteu aquest fragment reproduint una conversa que poguessin tenir alguns personatges de la vostra novel·la.

9. Un aspecte important és la coherència. En una novel·la que situa els personatges en un context real, històric, no hi pot haver elements que no corresponguin a la situació que es descriu. Cal que, a través dels personatges i dels elements que els envolten, viatgem a l'època que l'autor ens proposa.

Els fragments següents estan manipulats o inventats perquè hi detecteu un element anacrònic respecte de l'època (com si en una pel·lícula situada en l'edat mitjana algun personatge portés un rellotge):

Mundeteta àvia, 1901: *M'estic tot el dia al balcó, regant les plantes, veient com la gent passa, com parla, com s'atura davant les botigues. Faria juguesques per endevinar qui arriba amb els taxis, la vida de la gent que baixa dels autobusos...*

Mundeteta filla, 1969: *M'agrada veure passar els cotxes de punt des del balcó estant.*

Mundeteta àvia, 1901: *M'estic tot el dia mirant la televisió i no surto mai al carrer.*

Mundeteta mare, 1934: *L'Ignasi m'ha demanat si podia escriure-li una carta a l'ordinador que ha d'enviar urgentment.*

<i>Personatges</i>	<i>Errors</i>
Mundeta àvia	
Mundeta mare	
Mundeta filla	

10. Agrupeu-vos segons els tres grups que fareu la novel·la i dediqueu una estona a prendre decisions, cada grup pel seu compte. Després, reproduïu a la pissarra el quadre que us presentem, ompliu-lo i, finalment, trieu —de diferents grups, si cal— elements definitius per a la vostra novel·la.

Decidiu a partir de quins elements es notarà que cada personatge està situat en una època diferent de la història. Per tant, pregunteu als vostres pares i avis sobre els aspectes següents, o bé discutiu-los a la classe, si ja en teniu informació:

- La televisió i els canals que existien
- Els ordinadors i Internet
- Els telèfons mòbils
- L'educació a les escoles: en català o castellà?
- El vídeo
- Els discs compactes, els singles, els elapés, els cassets...
- La premsa en català
- I altres aspectes que vulgueu incloure a la novel·la

<i>Personatges</i>	<i>Elements identificadors d'una època</i>
Àvia/avi	
Mare/pare	
Filla/fill	

2.1.2. L'espai

Els espais són molt importants a la novel·la de Montserrat Roig, perquè formen part de la vida dels personatges (sobretot en la Mundeta àvia i en la Mundeta mare). Consulteu el quadre-resum de l'annex 1 i veureu els espais de cadascuna.

1. Llegiu els textos següents i responeu les preguntes que us proposem més avall:

Text 1

A vista d'avió, la ciutat és una extensió de formes geomètriques ben compenetrades. Si s'enfoca una mica, es percep el moviment de cotxes, furgonetes, autobusos i camions. El conjunt transpira una quietud que no s'adiu amb la realitat i que permet als passatgers que la sobrevolen fer-se'n una idea equivocada. Una gran via obliqua al litoral i una avinguda en diagonal componen la rima al voltant de la qual s'organitza bona part del territori. La zona limítrof, en canvi, conviu amb els rampells d'una orografia relativament esquerpa. Quan no hi ha núvols, i si el pilot és prou deferent amb el passatge per iniciar una maniobra contemplativa, es poden reconèixer els monuments estrella del merchandising local. Pel que fa al verd, és un color minoritari, sempre que no es consideri verd el blau immens del mar, que, des de les dues dimensions del punt de vista aeri, pot arribar a confondre's amb el cel.

S. Pàmies, *La gran novel·la sobre Barcelona* (p. 109)

Text 2

La casa de Frederic era un pis del carrer de Bailèn. L'escala feia tuf d'ala de gallina, de «caliquenyo» i de pot de les escombraries; aquest tuf especial d'algunes cases de l'Eixample de Barcelona, que tolera tothom i que ningú no es preocupa de la causa; els llogaters la constaten cinc o sis vegades al dia, i es queixen a la portera, i la portera es queixa a l'administrador, però no s'hi fa res. I al tuf natural de l'escala, s'hi afegeix aquest tuf de queixa, de mal humor, de rancúnia, de protesta sense impuls. De vegades, el tuf ve del safareig; de vegades, del pis d'un alemany que es dedica a la venda de drogues o de corretges especials, i el tuf del pis de l'alemany es combina amb un bacallà sòrdid que bullen els porters; aleshores a l'escala es produeix una reacció química que fa pensar en la barba dels cavallers que anaven a Terra Santa o en la camisa de dormir de l'amistançada d'un antic rei de Castella. De vegades el tuf prové de les ànimes de les senyores del principal, que són completament mortes, i fan aquesta sentida d'ànima morta, amb la qual ni els corbs hi volen saber res.

J. M. de Sagarra, *Vida privada* (p. 86)

Text 3

Així doncs, a tretze anys, amb el mocador de farcell al braç, a banda i banda el pare i la Maria, vaig deixar família, casa, poble i muntanya. Des de l'Ermida a Pallarès no hi ha gaires quilòmetres però sí que representava un dia a peu [...]

En aquelles hores de caminar silencios cap al mercat de Montsent, on pare i Maria aprofitarien per comprar i per deixar-me als oncles, se m'apareixien només les coses bones que havia viscut al poble on vaig néixer i d'on no havia sortit més que per anar a la muntanya a aviar els animals o per escapar-me a la Festa Major de les quatre cases que eren el poble del costat.

M. Barbal, *Pedra de tartera* (p. 13-14)

- En quins espais creieu que se situa el que s'explica en els textos 1 i 3?
- En el text 2, la descripció de l'espai, és objectiva o bé subjectiva?
- En els tres textos, els espais són oberts o bé tancats?

2. Bona part de la novel·la *Ramona*, adéu se situa a l'Eixample barceloní. Llegiu el text següent sobre la creació i la història de l'Eixample i, després, responeu les preguntes de més avall:

El pla Cerdà, una quadrícula que envolta el nucli antic de Barcelona com una nou dins una gran rajola de xocolata, va ser el principal projecte de planificació urbana de l'Espanya del segle XIX [...]

A l'abril del 1859 l'Ajuntament de Barcelona va convocar un concurs per a un nou pla urbanístic. Un dels candidats va ser el mateix arquitecte municipal, Antoni Rovira i Trias. [...]

Cerdà també va presentar el seu pla. [...]

La situació, doncs, estava d'aquesta manera: d'una banda, el ventall jeràrquic d'espais cívics proposat per Rovira; de l'altra, la quadrícula indiferenciada de Cerdà. Pel novembre del 1859, l'Ajuntament va triar Rovira i Trias. Però va passar una cosa sorprenent: al cap de vuit mesos va arribar una ordre de Madrid que canviava la decisió municipal. La feina seria encarregada a Cerdà.

R. Hughes, *Barcelona* (p. 210-212)

— Qui va dissenyar l'Eixample barceloní? Qui va triar aquest projecte?

3. Llegiu la següent informació sobre com Cerdà va imaginar el barri de l'Eixample de Barcelona i, després, feu les activitats que us proposem:

Cerdà havia imaginat 550 illes que cobrien una superfície de terreny d'uns nou quilòmetres quadrats. [...] En el gran plànol social, cada districte de quatre-centes illes tindria el seu propi hospital, un gran parc, serveis, etc. [...] Sols un terç de cada illa (cinc mil metres quadrats) podia ser coberta amb edificis, i als corredors d'espai obert entre els pisos hi hauria patis enjardinats, voltats d'arbres. Algunes illes estaven destinades a estar obertes, com petits parcs, i cadascuna havia de tenir un mínim de cent arbres, alguns a les voreres i la resta a l'interior.

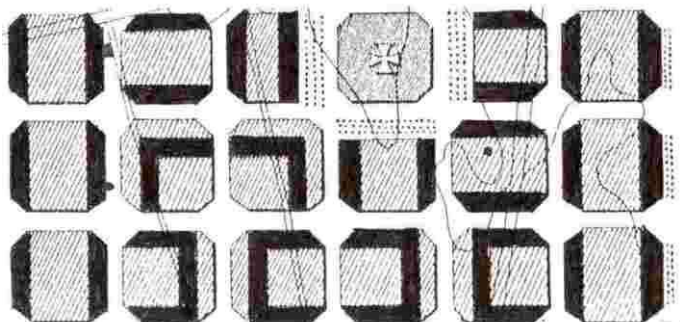
[...] Cada illa tindria les cantonades retallades en xamfrans de quaranta-cinc graus, per formar petits espais diagonals a les interseccions. Aquest tret tan senzill va ser molt encertat, ja que deixava prou espai perquè gressin els vehicles de transport públic —els tramvies de vapor, un dels invents més nous— i, alhora, permetia la càrrega i la descàrrega de mercaderies. Els xamfrans de Cerdà han estat una benedicció en una ciutat aclaparada pel trànsit.

R. Hughes, *Barcelona* (p. 214-215)

- Els xamfrans de l'Eixample són únics al món. Quina particularitat tenen?
- Dibuixeu una cantonada normal i un xamfrà de l'Eixample (i compareu-los).

4. L'Eixample no és ben bé tal com es va planificar inicialment.

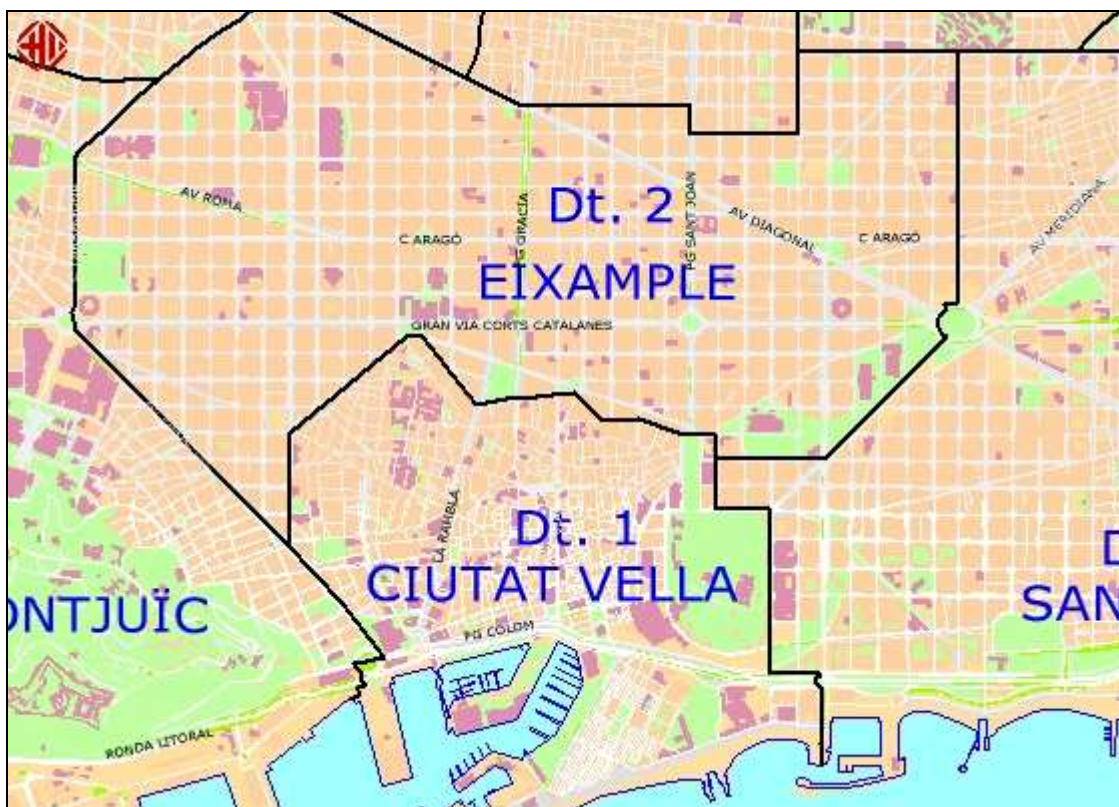
- A la il·lustració de l'esquerra les parts més clares de cada illa no havien d'estar edificades; només hi havia edificis a les zones negres. Pinteu de verd el que correspondria a espais no edificats.
- Compareu aquesta idea original amb la vista aèria de l'Eixample que ens mostra la fotografia de la dreta. Quina diferència hi trobeu?

5. Els noms dels carrers de l'Eixample són com un llibre obert de la història de Catalunya. Els noms dels carrers els va pensar el 1863 Víctor Balaguer, un escriptor de Vilanova i la Geltrú. Classifiqueu els noms de carrers que us oferim segons a què es refereixin: *Comte d'Urgell, Nàpols, Sardenya, Roger de Flor, Sicília, Consell de Cent, Corts Catalanes, Ausiàs March, Comte Borrell* i *Diputació*.

- Conqueridors catalans:
- Dinasties medievals:
- Llocs que formaven part de l'antic imperi català a la Mediterrània:
- Antigues institucions polítiques:
- Escriptors:

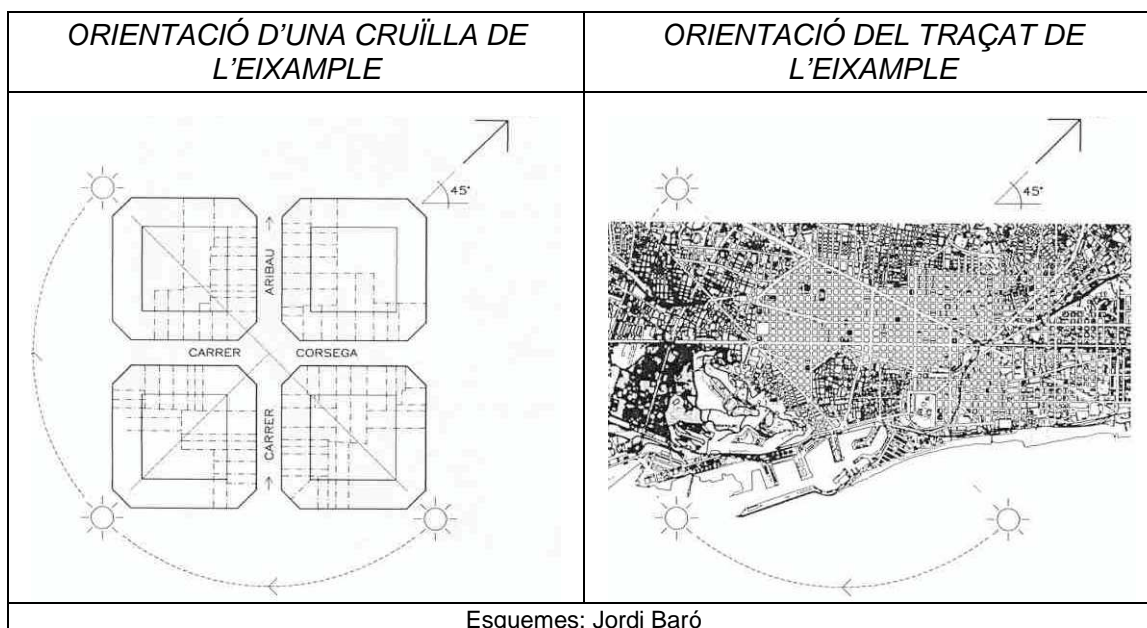
6. Mireu, en el plànol següent, els límits de l'Eixample. Si cal, podeu completar-lo amb més noms de carrers consultant un plànol o una guia de Barcelona —en podeu trobar una a www.bcn.es, que és d'on hem extret el plànol que us oferim. Feu, després, les activitats que us proposem.

- b) Situeu els llocs següents de la novel·la en el plànol anterior.
- el cinema Colisèum (Gran Via de les Corts Catalanes, entre Rambla Catalunya i Balmes)
 - el bar Núria (al capdamunt de la Rambla tocant a la plaça de Catalunya)
 - el Continental (davant del Núria)
 - el Liceu (a la meitat de la Rambla)
 - la Universitat de Barcelona
 - el bar Estudiantil (Plaça Universitat cantonada amb Gran Via de les Corts Catalanes)
- c) Classifiqueu els llocs anteriors segons els personatges de *Ramona*, adéu a què fan referència:

7. Fins i tot podem saber exactament on viuen els personatges de la novel·la.

- a) Afegiu els punts cardinals en els esquemes que us oferim (podeu fer-ho fàcilment sabent el recorregut del sol i que la fletxa indica el nord):

- b) Assenyaleu, en el plànol de l'exercici 6, exactament l'edifici on viuen les protagonistes de *Ramona, adéu*, després de mirar els esquemes anteriors i de llegir els fragments següents:

La casa està orientada cap a mar i hi toca molt de sol, els quatre balcons són plens de plantes [...] (àvia: p. 103)

El carrer de Còrsega és airós i barceloní. El travessa un guirigall de gent perquè s'aboca al passeig de Gràcia. (àvia: p. 104)

Hi ha, a sota mateix, dues botigues a peu pla i, al mig, la portalada gran de la nostra casa, que és a la part solana (àvia: p. 107)

L'home de l'Alpine la deixà a la cantonada de casa seva i el cotxe, segur, veloç, potent, enfilà carrer d'Aribau amunt. (filla: p. 107)

8. Deduiu, també, el pis (entresol, principal, primer, segon, tercer...) on viuen els personatges a partir de les pistes que ens dóna l'àvia:

[...] els quatre balcons són plens de plantes [...] Des del carrer estant, destaquen per sobre de la tribuna del principal perquè vessen d'esparreguera i d'enfiladisses (p. 103-104)

Avui l'estudiant m'ha resseguit el cos mentre jo regava les plantes del balcó. M'he atabalat i, sense voler, he llençat l'aigua de la regadora damunt la senyora del principal, que en aquell moment obria els porticons de la tribuna. (p. 112)

9. Agrupeu-vos segons els tres grups que escriureu la novel·la i penseu on situareu cada personatge (podeu utilitzar les dades de l'entrevista que heu realitzat als vostres pares i avis). Després, reproduïu a la pissarra el quadre que us presentem, ompliu-lo i, finalment, trieu —de diferents grups, si cal— elements definitius per a la vostra novel·la.

<i>Personatges</i>	<i>Poble o ciutat</i>	<i>Carrers i places</i>	<i>Establiments</i>
Avi/àvia			
Pare/mare			
Fill/filla			

10. Busqueu un plànol del poble o ciutat on situareu la novel·la i assenyalau-hi els llocs més importants (igual que heu fet amb els llocs de *Ramona, adéu*).

11. Llegiu la descripció següent de *Ramona, adéu* i imiteu-la amb els espais i els personatges de la vostra novel·la.

Quan anaven a parar a la Rambla i veia l'enrenou dels primers estrangers amb els vestits de coloraines i les seves dones amb els pantalons d'ales amples, les venedores de la Boqueria i les botigues farcides de verdures i d'aviram, els mariners, les velles endolades, els pintors que pintaven l'indefectible paisatge de la Rambla, els senyors amb barret i bastó, els capellans i les dones de la vida, tot en una mescla exultant de follia i de resignació [...] (p. 102)

2.2. La creació d'un món interior

Montserrat Roig inclou els seus personatges en un context o ambient real, en una època històrica determinada i ens en dona informacions concretes. Ara caldrà deduir quins tipus de personatges heu de crear per a aquell context.

2.2.1. Les característiques dels personatges

1. Llegiu les informacions que us oferim sobre els tipus de personatges i els fragments de la novel·la que teniu a continuació. Responen les preguntes de més avall.

Tipus de personatges:

— Personatges arquetipus (plans): No hi ha cap diferència entre el seu comportament públic i el privat; són personatges que són com un patró de comportament que vol representar una tipologia: per exemple, l'avar, el gelós, etc. No evolucionen durant la novel·la.

— Personatges «persones» (rodons): Són personatges semblants a les persones reals; els veiem tal com es manifesten en l'àmbit social i tal com són en privat. La vida es mostra, molt sovint, a través dels ulls dels personatges, en un to subjectiu. Evolucionen al llarg de la novel·la.

Fragments de *Ramona, adéu*:

Canvio sovint d'estat d'ànim, m'entristeixo i de sobte em posaria a cantar. En Francisco diu que no m'entén. (àvia: p. 71)

Passes de la felicitat a la tristesa, de l'elegia a l'exaltació, com si res. Ets vella i criatura alhora, mai una dona adulta. (filla: p. 46)

[...] en Jordi li havia dit que ella era un ocell engabiat que maldava per fugir i que no sabia com fer-ho. Tenia raó: volia anar-se'n ben lluny. (filla: p. 45)

Sempre m'he sentit atreta per altres mons, desconeguts i llunyans, impossibles d'aconseguir. Ignoro si es tracta d'alguna cosa pecaminosa, però no me'n penso confessar. (àvia: p. 156)

- a) Segons el que heu llegit, digueu si els personatges principals de *Ramona, adéu* són arquetipus o «persones». Justifiqueu la vostra resposta.

- b) Observeu si l'àvia i la seva néta tenen comportaments semblants. Quins són?
- c) Segons aquests exemples, digueu si és veritable o falsa l'afirmació següent: *No tenim informació sobre el món interior dels personatges protagonistes de la novel·la.*
- d) Redacteu un text d'unes quatre línies definint algun tret del vostre caràcter, una part del vostre món interior.

2. Compareu els textos sobre les protagonistes de la novel·la de l'activitat anterior amb aquest altre, pel que fa a la informació que tenim del protagonista, i responeu si sabem trets del seu món interior, del seu caràcter.

El Harry es passava el dia a l'habitació, en companyia de la seva òliba. Havia decidit dir-li Hedwig, un nom que havia trobat a Història de la màgia. Els llibres de text nous eren molt interessants. A les nits s'estirava al llit i els llegia fins tard, mentre la Hedwig entrava i sortia per la finestra a voluntat. Era una gran sort que la tieta Petúnia ja no entrés a passar l'aspirador, perquè la Hedwig no parava de portar ratolins morts. Cada nit, abans d'anar-se'n a dormir, el Harry feia una creu al calendari que havia penjat a la paret, esperant que arribés l'1 de setembre.

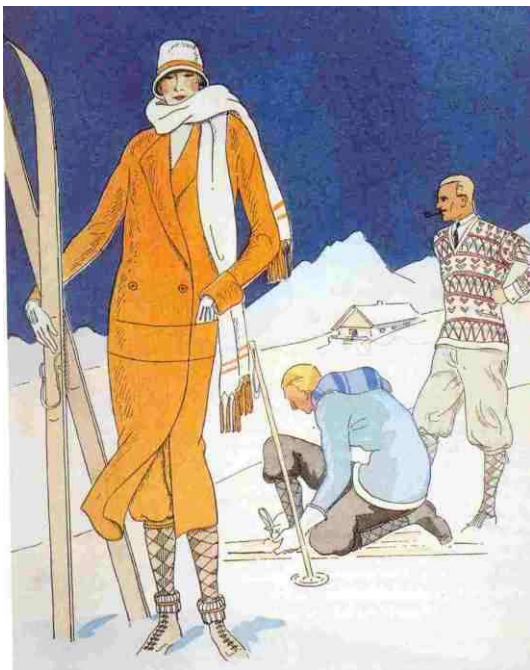
J. K. Rowling, *Harry Potter i la pedra filosofal* (p. 89)

3. Feu un esbós dels personatges protagonistes de la vostra novel·la. Seguiu aquests passos:

- Decidiu si seran homes o dones, i doneu-los uns noms.
- Definiu breument les seves característiques físiques i psicològiques.
- Escriviu un fragment que en parli.

Podeu seguir aquest model:

- Dona: Kati.
- Una noia estranya, vital, enèrgica, inquieta, valenta, amant dels esports, moderna, lliure. Físicament s'assemblava a la Coco Chanel, tenia els llavis fins.

La Judit només havia tingut una amiga, la Kati. La va conèixer pel 1931 i, el primer dia que la va veure, va dir a en Joan que era una noia estranya. [...] m'agrada la Kati perquè li agrada la vida. [...] La Kati no s'estava mai quieta, era un belluguet. Potser era la vitalitat de la Kati, pensava en Joan, el que més fascinava la Judit. La Kati era valenta, conduïa cotxe, esquiva, anava en moto, adorava la velocitat. La Kati vestia com volia. La Judit preferia els colors foscos o el blanc, color de neu, i la roba fina. La Kati portava pantalons i fumava com un carreter. La Patrícia havia dit a la Judit que la Kati no duïa cotilla perquè deia que una dona havia de vestir i sentir-se lliure. [...] La Kati s'assemblava una mica a la Coco Chanel, els mateixos llavis estrets, closos voluntàriament i amb energia [...] la Kati va decidir que la vida era d'ella, només d'ella i que calia aprofitar-se'n.

M. Roig, *El temps de les cireres* (p. 146-147)

2.2.2. Els personatges i el seu entorn

1. Igual que vosaltres en la vida real, els protagonistes de la novel·la es relacionen amb altres personatges, que o bé els influiran, els faran evolucionar d'una manera o una altra, o bé només faran acte de presència. Escriviu, en el quadre següent, els personatges amb qui es relaciona cada protagonista de *Ramona*, adéu, i digueu el tipus de relació que s'hi estableix. Si us cal, podeu consultar el quadre-resum de l'annex 1.

<i>Protagonistes</i>	<i>Relacions</i>	<i>Tipus de relació</i>	<i>Els fan evolucionar?</i>
Àvia	Francisco Els Domingo	Marit Amics-coneguts	Sí No
Mare			
Filla			

2. Llegiu les paraules de la Mundeta àvia sobre les relacions sentimentals i després busqueu frases que diguin els altres dos personatges femenins sobre aquest tema.

Àvia	<p><i>Trobo que és molt difícil preveure el que ens té reservat el destí. Una dona necessita un home al seu costat, per por de trobar-se sola, de ser la riota de la gent. (p. 38-39)</i></p> <p><i>Diuen que estimar és morir. Necessito morir d'amor. Avui l'estudiant m'ha resseguit el cos mentre jo regava les plantes del balcó. [...] Tinc por de desaparèixer, d'anar a l'infern. [...] Déu és bo. I em perdonarà. (p. 112)</i></p> <p><i>[...] i m'ha agafat la mà. [...] I m'ha besat. [...] Els dies són nets de boires, el cel és més feliç que jo. Víctor, tu alegres la meva vida, tu la voltes de felicitat. Per fi, l'amor! [...] Me l'estimo! Me l'estimo! Perquè és un amor secret, el nostre. [...] M'agradaria poder dir, com madame Bovary, que tinc un amant. Però és mentida. Estic ferida d'amor i morta de por. He anat a confessar-me als Jesuïtes, a un capellà que no em coneixia. M'ha dit que peço, que m'aboco a l'abisme, que l'he de deixar. I ell solament m'ha besat una vegada. (p. 132-133)</i></p> <p><i>[en Francisco] Ha estat gentil, amable, discret, tot un cavaller. M'ha estimat amb mesura, amb correcció. Però mai no m'hi he sentit seduïda. Semblava que cronometrava les càlides manifestacions que m'havia de prodigar, que consultés el rellotge cada vegada que m'havia d'abraçar o de besar. [...] El seu amor ha estat un amor fidel però matusser, ensopit, i no ha desvetllat en mi cap altre sentiment que la comprensió i l'acceptació d'una convivència obligada. (p. 155)</i></p>
------	--

Mare	
Filla	

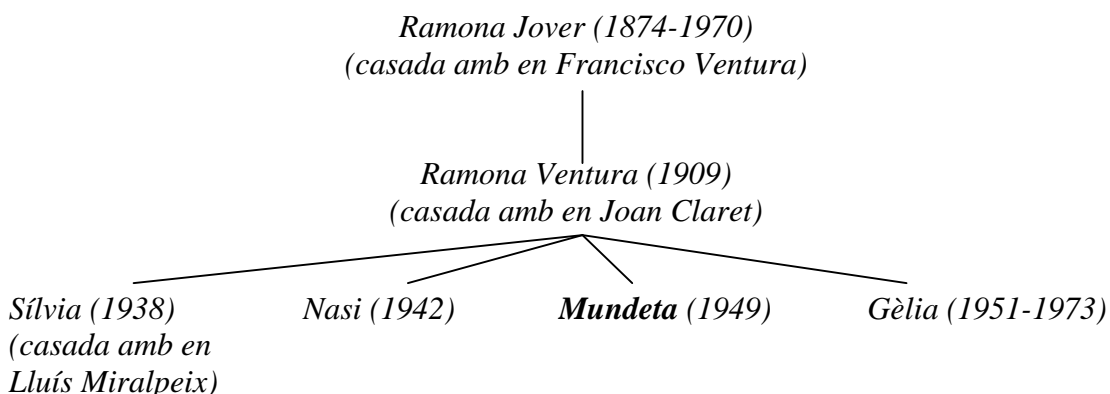
3. Algunes de les relacions que s'estableixen entre els personatges són de caire amorós. Analitzeu les característiques d'aquesta relació amorosa i digueu si són —en cada cas— frustrants, enriquidores, secretes, que porten al desencís, passionals, lliures, o idealitzades:

- Àvia i Francisco:
- Àvia i estudiant (Víctor Amat):
- Mare i Joan Claret:
- Mare i Ignasi Costa:
- Filla i Jordi Soteres:

4. Poseu-vos d'acord entre els tres grups sobre els personatges que hi haurà al voltant dels protagonistes de la vostra novel·la i quina relació hi tindran:

<i>Nom dels protagonistes</i>	<i>Relacions</i>	<i>Tipus de relació</i>	<i>Els fan evolucionar?</i>

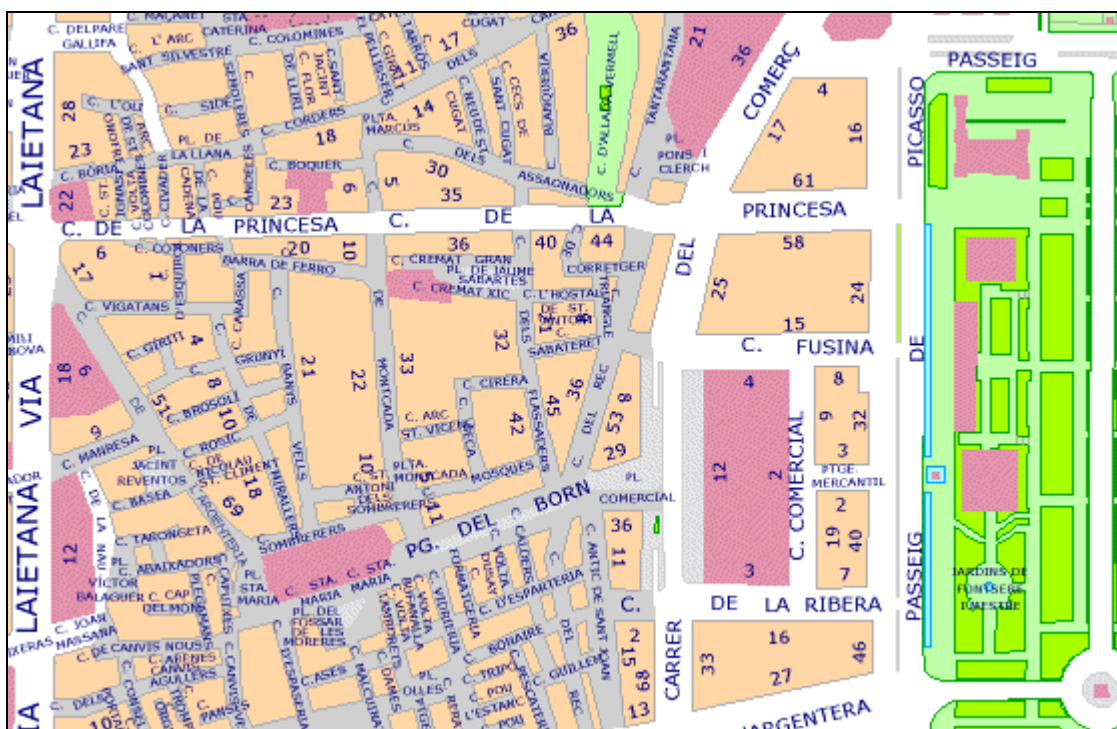
5. Observeu una part de l'arbre genealògic de Mundeta filla, extret d'una altra novel·la de Roig, *L'hora violeta*. Feu-ne un de similar per als personatges de la vostra novel·la.

6. Extraieu, de les entrevistes que heu fet, les dades sobre les relacions entre homes i dones en les èpoques dels vostres avis i pares.

7. Consulteu la columna «Llocs per estimar d'amagat» del quadre-resum de l'annex 1 i feu les activitats següents:

- a) Assenyaleu en el plànol següent l'itinerari que fa l'àvia en les seves trobades amb l'estudiant (si hi ha llocs que no apareixen en aquest plànol, utilitzeu el que us hem ofert a l'exercici 6 del subapartat «L'espai»).

- b) Decidiu si els espais també marcaran les relacions amoroses dels protagonistes de la vostra novel·la, si hi haurà llocs especials...

8. Fixeu-vos que les músiques que apareixen a la novel·la tenen molta relació amb les protagonistes. En certa manera són les músiques de la seva vida, però també són les músiques de la primera meitat del segle XX. Llegiu el que diu la Kati a la seva festa (la party) i, després, busqueu informació bàsica sobre el jazz.

Has de sentir la gramola, una meravella. Els francesos m'han dut uns discs d'american jazz, no els has escoltat, encara? (p. 84)

9. L'avi Francisco sempre fa tocar el «Vals de Coppelia» a la Mundeta àvia. Busqueu, en una enciclopèdia, informacions sobre el seu autor, Léo Delibes.

10. Llegiu la lletra de la cançó de l'Otis Redding (1941-1967) que escolta la Mundeta filla a la festa de l'Anna (p. 81) i, després, feu les activitats que us proposem més avall:

<i>Pain in my heart, pain in my heart</i>	<i>Wake up restless nights</i>
<i>Is treating me cold</i>	<i>Lord and I can't even sleep.</i>
<i>Where can my baby be</i>	<i>Mmm, mmm yeah</i>
<i>Lord no one knows</i>	<i>Stop this little pain in my heart</i>
<i>Pain in my heart</i>	<i>And now the days</i>
<i>Just won't let me sleep</i>	<i>Has begin to get rough</i>
<i>Where can my baby be</i>	<i>I say I want you to love me, love me,</i>
<i>Lord where can she be</i>	<i>Love me baby till I get enough</i>
<i>And now the days</i>	<i>Ohh</i>
<i>Has begin to get tough</i>	<i>Pain in my heart</i>
<i>I say I want you to come back, come back,</i>	<i>Little pain in my heart</i>
<i>Come back baby,</i>	<i>Stop this little pain in my heart</i>
<i>I had enough</i>	<i>Stop this little pain in my heart</i>
<i>Ohh</i>	<i>Someone stop this pain</i>
<i>A little pain in my heart</i>	<i>Someone stop this pain</i>
<i>Just won't let me be</i>	<i>Ohh</i>

Otis Redding, «Pain in my heart»

- Traduïu-la de l'anglès.
- Creieu que la lletra té relació amb el que li passa a la Mundeta filla? Per què? (Si cal, rellegiu les pàgines 80-81 i 92-93 de la novel·la.)
- Penseu si el contingut de la cançó també pot tenir relació amb els altres dos personatges principals.
- Pregunteu als vostres avis si han sentit mai l'Otis Redding.

11. L'Otis Redding, juntament amb Aretha Franklin, Sam & Dave i Wilson Pickett, entre altres, són representants d'un estil musical anomenat *soul*, aparegut a finals dels anys seixanta. Busqueu-ne informació.

12. Entre tots, parleu dels tipus de música més representatius de la vostra generació. Feu-ne una llista i intenteu definir-los.

13. A partir de les dades que heu pogut extreure de l'entrevista que vau fer als vostres pares i avis, i de la llista incompleta que us oferim a continuació (que heu de completar), decidiu alguna peça musical, o grup o estil que formarà part de la vida de cada protagonista de la vostra novel·la:

- Grups dels anys seixanta: Beatles, Rolling Stones, Mustang, Los Bravos, el Duo Dinámico...
- Grups dels anys vuitanta: Ràdio Futura, Nacha Pop, Alaska, Police...
- Grups finals noranta i inicis del segle XXI:

Nom dels personatges	Músiques de la seva vida

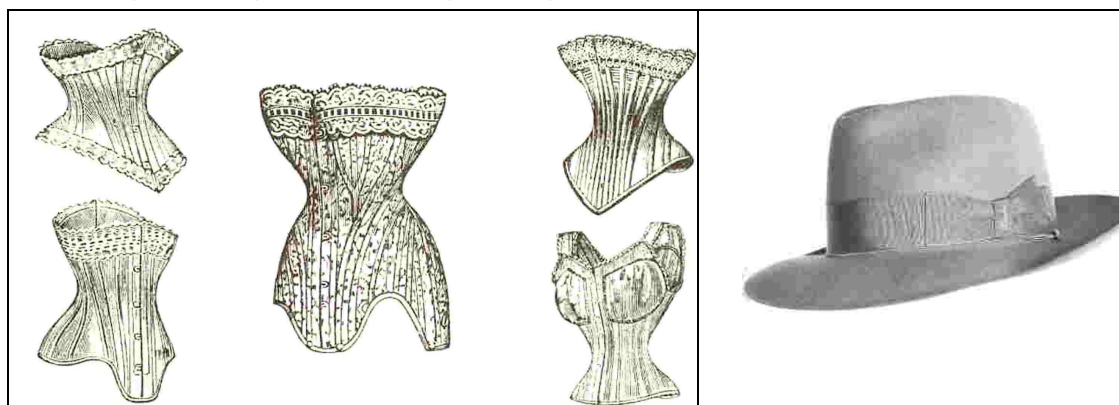
14. Consulteu, en el quadre-resum de l'annex 1, la columna «Educació, lectura, llibres» que han rebut les tres Mundetes i compareu-los amb el tipus d'ensenyaments que heu rebut vosaltres i els vostres pares i avis.

15. A *Ramona, adéu* es fan referències constants a diverses obres i autors de la literatura universal: *Madame Bovary*, *La Regenta*, *Pilar Prim*, Joan Salvat-Papasseit, etc. Pregunteu als vostres pares i avis quines lectures han estat importants en la seva vida i penseu quins llibres són importants per a vosaltres. Finalment, ompliu aquest quadre:

Nom dels personatges	Educació	Llibres

16. Per a acabar-vos d'imaginar els protagonistes de la vostra novel·la, cal que penseu com aniran vestits.

- a) Assigneu cada imatge a un personatge de la vostra novel·la tenint en compte l'època en què es duen aquestes peces.

- b) Busqueu un dibuix o una fotografia que remeti cada un dels personatges principals de la vostra novel·la (com el que hi ha a l'exercici 3 del subapartat «Les característiques dels personatges» per a la Kati de *Ramona, adéu*) o dibuixeu-los.

2.3. Les veus que expliquen la història

1. Escriviu, individualment, tres textos breus: el primer explicant un fet que us hagi passat a vosaltres; el segon explicant el mateix fet des de fora, com si l'observéssiu des d'una finestra, i, finalment, el tercer com si aquest fet el veiéssiu i, a més, sabéssiu tot el que pensen els protagonistes dels fets.

2. Sobre els textos que heu elaborat en l'exercici anterior, apunteu allò que heu hagut de canviar en cada cas.

3. Llegiu els fragments següents i, després, feu les activitats que us proposem:

Text 1

Jo tornaré a viure sol, tancat en un apartament fred i minúscul del barri de Gràcia, envoltat de llibres, envoltat de llibres, de roba bruta i de pols. [...] Després, al setembre, arribaran de nou els exàmens, la preparació de les classes i les reunions soporíferes sobre el poc rendiment acadèmic dels alumnes o sobre la desorientació vital que la majoria arrossega, com si les obligacions de pare es perllonguessin fins a omplir-me tot el temps. Segurament no en tindrè prou, amb això.

E. Bayo, *La resta del món* (p. 12)

Text 2

Voldria demanar al pare que s'aturés un moment per tal de treure el walkman de la bossa que tinc al maletger i així potser escoltar música d'una vegada i no haver de suportar aquesta merda de cursa ciclista, però la carraca que mon pare en diu Mercedes seria capaç de no voler arrencar després.

E. Bayo, *La resta del món* (p. 48)

Text 3

La Maria, que durant tot el matí s'havia arrossegat per les sales del museu a contracor, només moguda per la insistència i l'entusiasme postís del David, va apartar-se una mica i cedí la seva posició privilegiada, a tocar mateix del cordó que delimitava la distància mínima amb el quadre, als dos nouvinguts. Amb la màxima discreció possible, va deixar estar la pintura per contemplar dissimuladament la parella de turistes. La primera cosa que se li acudí fou que aquelles dues persones, tot i l'aspecte exterior, no podien ser tan diferents com ells mateixos, pare i filla.

E. Bayo, *La resta del món* (p. 94)

- Digueu el punt de vista des del qual està narrat cada fragment: intern o extern.
- En el cas del fragment o fragments que estiguin narrats des d'un punt de vista extern, digueu si el narrador ho sap tot (omniscient) o bé si és objectiu i només explica el que veu.
- Responeu en quina persona està narrat cada fragment.

4. En aquest fragment hem canviat el punt de vista del narrador i ens ha donat aquest resultat:

PUNT DE VISTA INTERN, PRIMERA PERSONA. NARRADOR PROTAGONISTA:

Demà passat em caso amb el nebot de la vídua Climent, en Francisco Ventura, que em va salvar la nit de la bomba al Liceu. La vídua Climent no és vídua, però s'ho fa dir perquè el marit li va fugir a l'Havana amb una ballarina parisenca. Ho sé per la meva cambrera, vull dir la dels meus pares, i ella ho sap per la cambrera de la mare de la Pauleta.
(p. 31)

CANVI DE PUNT DE VISTA:

La Mundeta demà passat es casa amb el nebot de la vídua Climent, en Francisco Ventura, que la va salvar de la bomba del Liceu. La vídua Climent no és vídua, però s'ho fa dir perquè el marit li va fugir a l'Havana amb una ballarina parisenca, segons explica la cambrera de casa de la Mundeta, que ho ha sentit dir a la cambrera de la mare de la Pauleta, una amiga de la família.

— Ara feu el mateix amb el fragment de la Mundeta mare:

PUNT DE VISTA, CANVI DE PUNT DE VISTA:
PERSONA. NARRADOR :

La Mundeta Ventura, amb un vestidet de crespó de dues peces, la faldilla combinada en plecs, esperava la seva mare per anar al Núria. Les ungles, decorades amb esmalt Rosina, tenien la llargada adequada. Li agradaven llargues, a la Mundeta [...] (p. 36)

5. Un recurs que permet fer entrar el lector en la intimitat dels personatges és l'ús del monòleg interior (reproducció dels pensaments dels personatges tal com es produeixen, de manera caòtica i desordenada). Llegiu el text següent i anoteu aspectes formals i de contingut que us facin pensar que es tracta d'un monòleg interior.

Ens casarem. Hauré de cremar les cartes. Totes... la del 15 de febrer, també... Si pogués guardar-la...amb les roses seques... Et menges les roses? En duia un pom a la mà i ell em besava i rèiem i caminàvem. M'agafava per la cintura. Portava el barret decantat, tenia els ulls brillants. Jo menjava una fulla de rosa. Si menges fulles de rosa et tornaràs rosa. A la nit vaig somiar que naixia d'un tronc vell arrapat a la paret i que m'obria a poc a poc en pètals de sang.

M. Rodoreda, «El gelat rosa», *Tots els contes* (p. 139)

6. Fixeu-vos en aquest altre fragment de *Ramona, adéu*, en què també es poden observar els pensaments d'un personatge. Escriviu un text breu en forma de monòleg interior parlant d'alguna vivència vostra.

Jo no podia dir a ningú que en Joan volia anar a Sant Sebastián. Ni a la tia Sixta ni a la Patrícia. En Joan m'havia dit, Mundeta, la cosa es tomba cap al bàndol nacional. En Joan havia escoltat ràdio Burgos a casa dels Juncosa [...] i hi va sentir que els nacionals havien pres Terol, i que avançaven cap al delta de l'Ebre. [...] A la mamà, al començament, no li va agradar que casés amb en Joan, deia que era un pelat i un poca-solta i que no havia llegit mai un llibre [...] (p. 8)

7. Quin efecte aconseguix Montserrat Roig amb els procediments que heu observat fins ara (ús de la primera persona i del monòleg interior)?

- Que el lector estigui allunyat dels fets.
- Que el lector se senti més a prop dels personatges i del seu món interior.

8. Els fragments dedicats a l'àvia són els que es diferencien més de la resta, perquè estan introduïts per una data.

- a) Quin tipus de text són?
- b) Què s'acostuma a explicar en aquests tipus de textos?

9. De vegades, el narrador cedeix la paraula als personatges. Llegiu els diàlegs següents i digueu quines diferències presenten:

Text 1

—Però tu vés-hi —féu en Jordi a la Mundeta

—Si vols, podríem anar a algun altre lloc.

—No, ja t'he dit que tenia moltes ganes d'estar sol. (p. 73)

Text 2

Ho heu ensorrat tot, insinua un, veureu com demà ningú ja no ve a l'assemblea. No sóc tan pessimista, jo, opinà un altre. És que tu, Jordi. Què, es gira frenètic, com si l'haguessin colpejat. Jo, què? [...] La discussió morí d'inanició o cansament. (p. 72)

10. Finalment, les veus que ens arriben poden no ser de cap personatge ni del narrador, sinó de persones o de personatges de fora de la història. El text següent el recita l'Ignasi a la Mundeta mare i li diu que és de Joan Salvat-Papasseit. Llegiu-lo i feu les activitats de més avall:

«Quin tebi pler l'estimar d'amagat
tothom qui ens veu quan ens veu no ho diria
però nosaltres ja ens hem dat l'abraç
i, més i tot, que l'abraç duu follia...» (p. 90)

- Digueu si Joan Salvat-Papasseit és un personatge de ficció i inventat per l'autora o si correspon a una persona real.
- Creieu que el contingut del fragment de poema anterior té a veure amb el que li passa a la Mundeta mare?

11. Decidiu el punt de vista que utilitzareu en cada part (cada personatge) de la vostra novel·la (primera o tercera persona?):

<i>Nom dels personatges</i>	<i>Punt de vista</i>

12. Redacteu un fragment de la novel·la on es vegi clar el punt de vista que heu triat (cada grup, és clar, del seu personatge).

2.4. Els temes

1. A *Ramona*, adéu s'hi tracten diversos temes; un d'ells és el de la insatisfacció dels personatges femenins en les seves relacions sentimentals i la lluita per trobar la seva pròpia identitat. Escriviu altres temes que es puguin deduir de la lectura de la novel·la.

2. Penseu temes que us interessaria fer aparèixer a la vostra novel·la relacionats amb les èpoques que retratareu i escriviu-los en el quadre següent:

<i>Nom dels personatges</i>	<i>Temes</i>

2.5. L'organització del text

1. Decidiu els fets principals que passaran a cada personatge protagonista de la vostra novel·la (per tant, l'argument de cada part).

2. L'estructura de *Ramona, adéu* és complexa, semblant a la que trobem en quadres de certs corrents pictòrics, com el cubisme, que fragmenten la realitat per fer-ne copsar més a fons la seva essència, i mostrar la realitat des de diferents perspectives alhora. Observeu el quadre cubista de Robert Delaunay³ que reproduïm i feu, després, les activitats que us proposem:

- Quin objecte es representa en el quadre? Què simbolitza?
- Quina relació té un quadre com aquest amb l'estructura de *Ramona, adéu*?

3. A l'hora d'escriure la vostra novel·la, us heu dividit en tres grups i cada un ha de narrar la història d'un personatge.

- Decidiu si us coordineu per unir les diverses parts tal com fa a *Ramona, adéu*, o si les manteniu en capítols separats. (Us recomanem que cada grup escrigui la història del seu personatge segons aquesta estructura: introducció, nus i desenllaç.)
- Confegiu un quadre-resum de la vostra novel·la seguint el model que teniu a l'annex 1 i introduint-hi totes les decisions que heu anat prenent.
- Finalment, podeu començar a escriure la vostra novel·la. Gaudiu-ne!

³ Entre 1909 i 1913 Robert Delaunay va pintar molts quadres sobre la torre Eiffel (la majoria titulats *La torre Eiffel*). Aquest que reproduïm es titula *La torre vermella*.

BIBLIOGRAFIA

- AADD. *Memorial Montserrat Roig* (cicle de conferències del 9 al 23 de novembre de 1992). Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut Català de la Dona, 1993.
- AADD. *A Montserrat Roig en homenatge. Homage to Montserrat Roig*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1992.
- AADD. *Universos dins l'univers: Elles hi són* (Jornada homenatge a Maria Aurèlia Capmany i Montserrat Roig; dimarts, 4 de desembre de 2001). Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut Català de la Dona, 2002.
- ARENAS, C. [et al.] *Literatura catalana*. Barcelona: Editorial Teide, 1987.
- BAYO, E. *La resta del món*. Barcelona: Columna, 2000.
- BARBAL, M. *Pedra de tartera*. Barcelona: Empúries, 1988.
- BOFILL, M.; PENELAS, M. L. [dir.] *Almanac de la dona*. Barcelona: Edicions 62, 1991.
- BOSCH, M. À.; PUIMEDON, P. *Iniciació a la història de la literatura catalana*. Barcelona: EDHASA, 1985.
- BOU, E. «La literatura actual». A: *Història de la literatura catalana: Part moderna*. Barcelona: Ariel, 1988.
- BROCH, À. *Literatura catalana dels setanta*. Barcelona: Edicions 62, 1980.
- CAMPS, A. [et al.] *L'ensenyament i l'aprenentatge de la llengua i la literatura en l'educació secundària*. Barcelona: ICE-UB; Horsori, 1998.
- CAPMANY, M. A. *La dona a Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 1966.
- CAPMANY, M. A.; ROIG, M. *De veu a veu. Contes i narracions*. Barcelona: Cercle de Lectors, 2001. [Inclou una entrevista de Montserrat Roig.]
- CASTELLS, F. «Montserrat Roig, escriptora compromesa». *Serra d'Or* [Barcelona] (febrer 1977), núm. 209, p. 87-90.
- COLOMER, T [et al.] «L'heroi medieval: un projecte de literatura europea». *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura* [Barcelona] (gener 1998), núm. 14, p. 47-59.
- COLOMER, T. *Siete llaves para valorar las historias infantiles*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 2002.
- COLOMER, T. «L'adquisició de la competència literària». *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*. [Barcelona] (juliol 1994), núm. 1, p. 37-50.
- COLOMER, T. «La enseñanza de la literatura como construcción del sentido». *Lectura y vida, revista latinoamericana de lectura*. [Buenos Aires] (març 2001), núm. 1, p. 6-23.
- CONTIJOCH, J. «Contra l'oblit. Montserrat Roig-Anne Frank» A: *Memòria de l'aigua. Onze escriptores i els seu món*. A cura de M. Lluïsa Julià. Barcelona: Proa, 1999.
- CREXELL, J. *La caputxinada*. Barcelona: Edicions 62, 1987.
- CULLA, J. B.; RIQUER, B. de. *Història de Catalunya. El franquisme i la transició democràtica (1939-1988)* [dirigida per P. Vilar] Barcelona: Edicions 62, 2000. Volum 7.
- DUPLAÀ, C. *La voz testimonial en Montserrat Roig. Estudio cultural de los textos..* Barcelona: Icaria, 1996.

- Declaració Universal dels Drets Humans*. Publicacions del Parlament de Catalunya, 1983.
- FABRE, J.; HUERTAS, J. M. *Tots els barris de Barcelona*. Barcelona: Edicions 62, 1976.
- HAUSER, A. *Historia social de la literatura y del arte. II*. Barcelona: Ediciones Guadarrama, 1972.
- HUGHES, R. *Barcelona*. Barcelona: Cercle de Lectors-Galàxia Gutenberg, 1996.
- LARRAURI, M. *La llibertat segons Hannah Arendt*. València: Tàndem, 2001.
- LEHNERT, G. *Historia de la moda del siglo XX*. Barcelona: Könemann, 2000.
- MUNNÉ-JORDÀ, A. *Entre Sant Peters i Sant Pau*. Barcelona: Edi-Liber, 1999.
- MUNNÉ-JORDÀ, A. *Veus de boira des del pont*. Barcelona: Proa, 2000.
- NADAL, M. «Montserrat Roig, un cant de maduresa». *Serra d'Or* [Barcelona] (desembre 1985), núm. 360, p. 13-17.
- PÀMIES, S. *La gran novel·la sobre Barcelona*. Barcelona: Quaderns Crema, 1997.
- PAPO, A. *El jazz a Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 1985.
- PESSARRODONA, M. *Montserrat Roig. Una escriptora del segle*. Barcelona: Fundació «La Caixa», 1993.
- PESSARRODONA, M.; AYMERICH, P. *Montserrat Roig. Un retrat*. Barcelona: Institut Català de la Dona, 2001.
- RODOREDA, M. *Mirall trencat*. Barcelona: Club Editor, 1978.
- RODOREDA, M. *Tots els contes*, 1. Barcelona: Cercle Lectors, 2000.
- ROIG, M. «Maria Aurèlia Capmany: La construcció d'un ésser independent. Algunes notes sobre els seus assaigs feministes». A: *M. Aurèlia Capmany en els seus millors escrits*. Barcelona: Editorial Miquel Arimany, 1986.
- ROIG, M.; SIMÓ, I. C. *Diàlegs a Barcelona: Isabel-Clara Simó, Montserrat Roig*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona-Editorial Laia, 1985.
- ROWLING, J. K. *Harry Potter i la pedra filosofal*. Barcelona: Empúries, 2001.
- SALVADÓ, A. *L'anell d'Àtila. Història d'una princesa*. Barcelona: Cercle de Lectors,, 2000.
- SAGARRA DE, J. M. *Vida privada*. Barcelona: Proa, 2000.
- SALVAT-PAPASSEIT, J. *Mots propis i altres proses*. Barcelona: Edicions 62, 1975.
- SOLÉ, G. *Historia del feminismo (siglos XIX y XX)*. Navarra: Eunsa (Ediciones Universidad de Navarra), 1995.
- TERMES, J. *Història de Catalunya. De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil (1868-1939)*. Barcelona: Edicions 62, 1999 [dirigida per Pierre Vilar].
- TZARA, T. *Siete manifiestos Dada*. Barcelona: Tusquets, 1999.
- VEGA, E. de. *La mujer en la historia*. Madrid: Anaya, 1992.
- VERNETTA, X. *Les oportunitats de l'Albert Jofresa*, 5. Barcelona: La Magrana, 2000.
- VALLÈS, E. *Història gràfica de la Catalunya autònoma. La guerra (1936-1939)*. Barcelona: Edicions 62, 1978.

Obres de Montserrat Roig

- Molta roba i poc sabó... i tan neta que la volen.* Barcelona: Edicions 62, 1971.
- Retrats paral·lels, I, II, III.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1975, 1976, 1979.
- Els catalans als camps nazis.* Barcelona: Edicions 62, 1977.
- Personatges.* Barcelona: Pòrtic, 1979.
- Personatges, segona sèrie.* Barcelona: Pòrtic, 1980.
- ¿Tiempo de mujer?* Esplugues de Llobregat: Plaza & Janés, 1980.
- L'hora violeta.* Barcelona: Edicions 62, 1981.
- Mujeres en busca de un nuevo humanismo.* Barcelona: Salvat Editores, 1981.
- L'òpera quotidiana.* Barcelona: Planeta, 1983.
- L'agulla daurada.* Barcelona: Edicions 62, 1985.
- La veu melodiosa.* Barcelona: Edicions 62, 1987.
- Barcelona a vol d'ocell.* Barcelona: Edicions 62, 1987.
- L'autèntica història de Catalunya [amb dibuixos de Cesc].* Barcelona: Edicions 62, 1988.
- El cant de la joventut.* Barcelona: Edicions 62, 1989.
- Digues que m'estimes encara que sigui mentida.* Barcelona: Edicions 62, 1991.
- El temps de les cireres.* Barcelona: Edicions 62, 1992 [edició revisada per l'autora].
- Un pensament de sal, un pessic de pebre. Dietari obert. 1990-1991.* Barcelona: Edicions 62, 1992.
- Breu història sentimental.* Barcelona: Edicions 62, 1995.
- Ramona, adéu.* Barcelona: Edicions 62, 1997.

Webs

<http://www.escriptors.com/autors/roigm/index.html>

<http://www.uoc.edu/lletra/noms/mroig>

<http://www.edu365.com/eso/muds/catala> [s'hi poden trobar altres activitats sobre *Ramona, adéu*]

Vídeos i pel·lícules

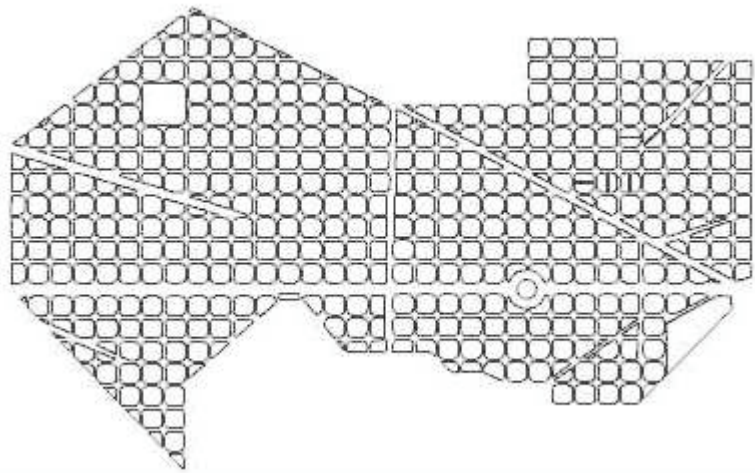
BEGNINI, R. [dir.] *La vida és bella.*

POLANSKI, R. [dir.] *El pianista.*

RIBAS, A. [dir.] *La ciutat cremada.*

ROIG, M. [text] *Personatges* [sèrie emesa per TVE].

SPIELBERG, S. [dir.] *La llista de Schindler.*

ANNEXOS

ANNEX 1: Quadre-resum sobre les Mundetes

	DADES PERSONALS	EDUCACIÓ, CULTURA, LLIBRES	ÈPOCA. ESDEVENIMENTS HISTÒRICS ESMENTATS	LLOCS DE LA VIDA QUOTIDIANA	MÚSICA	AMOR D'AMAGAT	LLOCS PER ESTIMAR D'AMAGAT
MUNDETA ÀVIA	<p><u>Naixement</u>: 1876 (Siurana, Tarragona). Família pagesa enriquida amb exportació d'avellanès.</p> <p><u>Infantesa</u>: Siurana.</p> <p><u>Juventut</u>: Barri de Gràcia (Barcelona).</p> <p><u>Casament</u>: 8-12-1894 amb Francisco Ventura (barceloní, prestador).</p> <p><i>Senyoreta, no sap com l'estimo.</i></p> <p><u>Domicili 1r</u>: C/ Gran de Gràcia</p> <p><u>Domicili 2n</u>: C/ Còrsega, 246 (hipòtesi)</p> <p><u>Avortament</u>: 28-12-1898</p> <p><u>Filla</u>: 1909</p> <p><u>Amistats</u>: Pauleta Forn, Els Forn, els Domingo</p> <p><i>Visites de cumpla y miento.</i></p> <p><u>Vídua</u>: 2- 01-1919</p> <p><u>Vellesa</u>: Viu a casa seva amb la filla (Mundeta Ventura), el gendre (Joan Claret) i els néts.</p>	<p><u>Educació</u>: Punes de coixí, coneixements de piano; moltes lectures (poesia, biografies de reines i sants, que la fan somniar).</p> <p><i>La mamà, entestada a convertir-me en una senyoreta, m'ha privat tota la vida de llegir.</i></p> <p><u>Lectura important</u>: <i>Madame Bovary</i>, de G. Flaubert.</p> <p><i>M'agradaria poder dir, com M. Bovary, que tinc un amant. Però és mentida. Estic ferida d'amor i morta de por.</i></p> <p><u>Francisco</u>: Únic llibre: <i>El buen muchacho</i>, de Paul de Koch.</p> <p><u>Víctor Amat</u>: Cita el poeta Jacint Verdaguer.</p> <p><i>Li envio, això no obstant, un petit poema fet més amb el cor que no pas amb el cervell, fruit de la intuïció del delit amorós i escrit en la llengua que mossèn Cinto m'ha ensenyat a descobrir i a estimar.</i></p>	<p>Diari: 6-12-1894 fins al 2-01-1919</p> <p>Guerra de les Colònies: 1898</p> <p>Incorporació de Gràcia a Barcelona: 1898</p> <p>Tramvia elèctric a Gràcia: 24 de febrer de 1899</p> <p>Guerra d'Àfrica: 1909</p> <p>Setmana Tràgica: 28 juliol de 1909</p> <p>Guerra Gran: 1914-1918</p> <p>Vaga general: 1918</p>	<p>Siurana: Infantesa, Setmana Tràgica, esclat del camió de trilita al Colisèum (1938).</p> <p>París: Viatge de noces, 12-12-1894.</p> <p>Barris de Gràcia i Eixample (Barcelona)</p> <p>Valldoreix (estius)</p> <p>Liceu</p> <p>Núria (Rambla): berenars de xocolata amb melindros</p> <p>Edèn Concert: ressopó després de l'òpera</p> <p>Suís (restaurant): dinars</p> <p>Continental (Rambla): restaurant; picada</p> <p>La pajarerera (Plaça Catalunya): quiosc</p> <p>Casa Justín: dinars; macarrons</p> <p>La Punyalada (Passeig de Gràcia): aperitius</p> <p>Maison Dorée</p> <p>Los Cuernos: «vinillo»</p> <p>Forn de Sant Jaume</p> <p>Canadà: «Los martes del Canadà»</p> <p>Teatre Arnau (Paral·lel)</p> <p>Vista Alegre</p> <p>Parc de la Ciutadella</p>	<p>«Vals de Coppelia», de Delibes</p> <p>«Claro de Luna»</p> <p>«Vals de las Flores»</p> <p>«El tributo de las cien doncellas» (1872), de Francisco Asenjo Barbieri (Sarsuela)</p> <p>«Vals de las Olas» (1903), de José Serrano (despertador de la ballarina)</p> <p>«Firulí, Firulà», cantat per Raquel Meller</p> <p>Molta òpera: Lloguen una llotja al Liceu. Associació Wagneriana (1898).</p>	<p>VÍCTOR AMAT (estudiant):</p> <p>15 de febrer de 1901: el veu al balcó</p> <p>10 d'abril de 1901: primera carta</p> <p><i>Ramona, no li faci estrany que sàpiga el seu nom.</i></p> <p>15 d'abril de 1901: primera cita, a l'església de Santa Maria del Mar</p> <p>18 d'abril de 1901: primer petó, a la Barceloneta</p> <p>18 de juny de 1901: Parc de a Ciutadella</p>	<p>BARRI DEL RAVAL</p> <p>C/ Carders</p> <p>C/ Flor de Lliri</p> <p>C/ Moncada</p> <p>C/ Cremat Xic</p> <p>C/ Cremat Gran</p> <p>C/ Flassaders</p> <p>C/ Princesa</p> <p>C/ Tantarantana</p> <p>C/ fussina</p> <p>PARC DE LA CIUTADELLA</p> <p>BARCELONETA</p>

	DADES PERSONALS	EDUCACIÓ, CULTURA, LLIBRES	ÈPOCA. ESDEVENIMENTS HISTÒRICS ESMENTATS	LLOCS DE LA VIDA QUOTIDIANA	MÚSICA	AMOR D'AMAGAT	LLOCS PER ESTIMAR D'AMAGAT
MUNDETA MARE (Mundeteta Ventura)	<p><u>Naixement:</u> 1909 (Eixample, Barcelona). Filla de la Mundeta àvia i de Francisco Ventura.</p> <p><u>Infantesa i joventut:</u> Eixample (Barcelona). Als estius, a Valldoreix.</p> <p><u>Casament:</u> 1938, amb Joan Claret, barceloní, negociant (la nit de noces descobreix que la seva dona no és verge: no li ho va perdonar mai).</p> <p><i>M'estimava perquè era neta com la seva mare</i></p> <p><u>Fills:</u> Sílvia, Nasi, Mundeta i Gèlia.</p> <p><u>Amistats:</u> Kati (bibliotecària; se suïcidà el 1939).</p> <p><i>Sempre ha estat una noia moderna.</i></p> <p>Tieta Sixta Patricia Miralpeix</p> <p><u>Coneguts:</u> Metge del dipòsit dels morts (esclat camió de trilita, 1938). Vell anarquista de la FAI (esclat del camió de trilita, 1938).</p>	<p><u>Educació:</u> Col·legi de les Salesianes (C/ Sepúlveda) Cultura de la Dona (C/ Sant Pere més Baix): taquigrafia, brodar, ortografia <i>Per senyoretas de casa bona, sense rendes però amb aspiracions.</i></p> <p><u>Joan Claret:</u> <i>Això dels llibres són qüestions de la gent gandula i passada de moda.</i></p> <p>No havia llegit cap llibre, segons l'àvia Mundeta.</p> <p><u>Kati:</u> <i>Tot el dia parlava de versos i de llibres, per això s'entenia amb la mamà.</i></p> <p><u>Mundeteta mare i Patricia Miralpeix:</u> Llibre <i>La perfecta casada (el recuerdo para la novia, la atención para la esposa)</i> —el comenten al Núria.</p> <p><u>Ignasi Costa:</u> Cita un poema de Joan Salvat-Papasseit.</p>	<p>Vaga de la Canadència (Noi del Sucre) febrer-març de 1919</p> <p>Proclamació de la República: 14 d'abril de 1931.</p> <p>Fets d'octubre de 1934</p> <p>Guerra Civil: 1936-1939. Explosió del camió de trilita al Colisèum (17 de març de 1938).</p>	<p>Barri de l'Eixample Valldoreix (estius) El Núria (Rambla): berenars de xocolata amb melindros Glacier La valenciana: sandvitxos</p>	<p>American jazz Samba Cançó «Oh l'amour, oh l'amour...» Tangos d'Irusta, Fugassot i Demaré Dansa «one step» (fox-trot) Miserere</p>	<p>IGNASI COSTA (activista esquerrà)</p> <p>Estiu de 1934: El coneix al Mas Roig de Valldoreix.</p> <p><i>Vostè caminava molt a poc a poc com si estigués enamorat.</i></p> <p><i>Les paraules em surten ben dites quan hi ha algú que les sap recollir. Així que l'he vista, [...] he pensat, veus, Ignasi, encara hi ha una mica de vida a Valldoreix.</i></p>	<p>Volants de Valldoreix Carretera de l'Arrabassada <i>Ningú no sabrà el nombre d'abraçades que ens donàrem, les besades que ens regalàrem. Ningú no les podrà comptar.</i></p> <p>Rambles Bar Tostadero (pl. Universitat) BARRI DEL RAVAL C/ Tantarantana C/ Assaonadors C/ Blanqueria C/ Sabateret C/ cremat Xic C/ Cremat Gran</p>

	DADES PERSONALS	EDUCACIÓ, CULTURA, LLIBRES	ÈPOCA. ESDEVENIMENTS HISTÒRICS ESMENTATS	LLOCS DE LA VIDA QUOTIDIANA	MÚSICA	AMOR D'AMAGAT	LLOCS PER ESTIMAR D'AMAGAT
MUNDETA FILLA (Mundetà Claret)	<p><u>Naixement:</u> 1949 (Eixample, Barcelona).</p> <p><u>Infantesa i joventut:</u> Eixample, a casa de l'àvia i els pares, fins que s'independitza.</p> <p><u>Amistats:</u> Anna: <i>Ningú no havia comprès que la seva facilitat no era més que una immensa dosi d'amor, una extraordinària capacitat d'estimar.</i> Nito Telele Rafa</p>	<p><u>Educació:</u> Col·legi de monges Universitat de Barcelona Viatges a Anglaterra</p> <p><u>Llibres:</u> Jordi Soteras fa referència als personatges femenins de les obres literàries: <i>Madame Bovary</i>, <i>Pilar Prim</i> i <i>La Regenta</i>. <i>I la teva família, plena de Madames Bovarys d'escassa imaginació, de Pilars Prims angoixades, de Regentes casolanes, és un arsenal literari de primera.</i></p> <p><u>Autors:</u> Jordi Soteras fa referència al poeta Joan Maragall i a Josep Pla.</p>	<p>Assemblea Constituent: la policia entra a la Universitat</p> <p>Caputxinada (1966)</p> <p>Tancament de la Universitat de Madrid</p> <p>Ella participa en els fets.</p>	<p>Barri de l'Eixample</p> <p>Universitat de Barcelona</p> <p>Bar Estudiantil (plaça Universitat)</p> <p>Jazz Colon</p> <p>Montjuïc</p> <p>Tibidabo: Carretera de l'Arrabassada</p>	<p>Otis Redding (soul)</p> <p>«Pain in my heart»</p> <p>«I'm depending on you»</p> <p>Bob Dylan</p> <p>Beatles</p>	<p>JORDI SOTERES</p> <p>Estudiant i activista</p> <p><i>Jo no et necessitava.</i> [paraules d'en Jordi a la Mundeta]</p>	<p>CARRETERA DE SARRIÀ</p> <p>Tanganika</p> <p>Acapulco</p> <p>Safari</p> <p>MEUBLÉ (Plaça Lesseps)</p> <p>RIPOLL</p>

ANNEX 2: Entrevista a Jordi Sempere Roig i a Roger Sempere Roig

1. Què suposa ser fill de l'escriptora Montserrat Roig?

En principi, res d'especial, sobretot perquè ella ja no hi és. De totes maneres, ens queda un molt bon record i un cert orgull de ser fills d'una persona que sense cap mena de dubte va ser important al nostre país. I a més, els seus llibres són la seva memòria viva i d'alguna manera ens la fan sentir més propera.

2. Quin record tens actualment de la teva mare?

De vegades somio que no és morta, que és en un llarg viatge i que un dia tornarà, per sorpresa. No és un somni trist, és un somni agradable. Els records que tinc d'ella en general són molt positius. Rialles, converses, jocs... Només es posava molt seriosa quan havia de treballar.

3. Com compaginava Montserrat Roig la doble faceta de mare i d'escriptora?

Pel que sembla, tal com diuen molts dels seus amics, per a ella va ser tant o més important ser mare que ser escriptora. Va dur a terme una tasca periodística i literària molt intensa, però al mateix temps va ser capaç de dedicar-nos l'atenció que requeríem. Hi ha moments que són inoblidables, sobretot quan dinàvem o sopàvem i xerràvem de qualsevol cosa divertida.

4. Quan vas començar a ser conscient de la seva importància literària?

Mentre la mare va ser viva, d'alguna manera ella va posar una bombolla al nostre voltant. Va ser sobretot quan va morir que em vaig adonar de la importància que havia tingut al món cultural català i espanyol, a través dels homenatges i els testimonis de la gent que l'estimava.

5. Creus que la joventut actual coneix prou el món que Montserrat Roig va descriure en les seves novel·les i, més concretament, a *Ramona, adéu*?

Els llibres de la Montserrat són valuosos precisament perquè poden apropar a les generacions actuals la realitat de la

societat barcelonina i catalana de temps anteriors, amb les seves problemàtiques. Per desgràcia, no crec que la gent jove d'avui dia estigui molt interessada a conèixer com era el món dels besavis, dels avis o dels pares, tret d'algunes excepcions.

6. És possible relacionar alguns elements (espais, músiques, fets històrics, etc.) de *Ramona, adéu* amb els teus records familiars?

De vegades la nostra àvia ens explica anècdotes que apareixen a les novel·les, sobretot pel que fa a les relacions d'amistat que mantenien els nostres avis materns. Per altra banda, el context històric on s'emmarquen les novel·les, com *Ramona, adéu*, és fonamental per entendre'n tot el seu significat i transcendència.

7. Quina obra seva recomanaries a l'alumnat de secundària? Per què?

Creo que el *Cant de la joventut* és un llibre de contes amb un rerefons lluminós que desprèn serenitat, bonhomia i esperança, molt apte per a lectors joves als quals una novel·la, amb tota la seva complexitat, se'ls pot fer més feixuga.

8. Amb una mare apassionada per l'escriptura, quina ha estat la teva relació amb la literatura?

Sense que ens n'haguem adonat gaire, la literatura ha estat molt present a les nostres vides. Els passadissos de casa eren plens de llibres. Les converses de sobretaula també giraven molt sovint al voltant dels llibres i eren molt animades. És un element que acceptem amb naturalitat i crec que ens enriqueix com a persones.

9. Podries definir la personalitat de la teva mare amb quatre adjectius?

Forta, constant, treballadora, apassionada i, si em permeteu dir un adjectiu més que no es pot oblidar, divertida.

[Entrevistadores: M. Carme Farreras i Mireia Manresa]

ANNEX 3: Solucionari

I. MONTSERRAT ROIG, ESCRIPTORA

1. Biografia i obra

1. Respostes: c, a, b, b, a, c.

2. *El temps de les cireres; L'agulla daurada; L'hora violeta: Digueu que m'estimes encara que sigui mentida; El cant de la joventut; Un pensament de sal, un pessic de pebre; Els catalans als camps nazis; Reivindicació de la senyora Clito Mestres.*

3. Narrativa: *El temps de les cireres, L'hora violeta, El cant de la joventut.* Altres gèneres: *L'agulla daurada; Digueu que m'estimes encara que sigui mentida; Un pensament de sal, un pessic de pebre; Els catalans als camps nazis; Reivindicació de la senyora Clito Mestres.*

5. a) Els maltractaments que reben els nens abandonats del Brasil.
b) Denunciar la violació dels drets humans per part del poder del Brasil cap als nens que viuen en la misèria i que són abandonats per les seves famílies.
c) El text és un article d'opinió (publicat en un diari).
d) Introducció: paràgraf 1; desenvolupament o argumentació: paràgrafs 2-4; conclusió: paràgraf 5.
e) La idea d'aquest exercici és que, després d'haver treballat el tema, la intencionalitat i l'estructura d'un article d'opinió, els alumnes puguin escriure'n un de semblant, també denunciant algun fet i posicionant-se en contra d'alguna injustícia. Per això, el fet de buscar un titular de premsa, igual que fa Montserrat Roig en el seu article, pot ser la motivació per escriure'l.

2. Una personalitat compromesa

2. a) Es refereix a la Guerra Civil espanyola (1936-1939).
b) Crits politicometafísics: Es refereix a les reunions i assemblees que van caracteritzar els moviments de protesta dels estudiants de la Universitat de Barcelona durant la dècada dels seixanta i setanta.
c) Vol dir que escriu en català, una llengua que tot just iniciava la seva recuperació legal.
d) Potser fa referència a la Guerra del Vietnam, que en aquells moments era de plena actualitat.
e) Enfront de les decisions arbitràries de la dictadura, Montserrat Roig creu que s'ha d'imposar la raó.

3.

- Fer compliments a algú per aconseguir que estigui a favor nostre.
 - L'expressió *senyores pones* fa referència a un prototipus femení típic de la petita burgesia barcelonina de l'època franquista.
 - Canonades molt antigues.
 - Que tenen més sentit comú que riquesa.
 - Vol dir que no en va viure res, de la guerra. El pa negre és el símbol de la gana que es va passar durant la Guerra Civil. Es diu així perquè, com que no hi havia blat, el feien de diverses farines (incloent-hi la pellofa de diversos cereals).
 - Gallimarsot: 'Dona malgirbada, sense gràcia, que mascleja'. Es refereix a al destí que tindran les noies educades en el col·legi de monges on ella va estudiar.
 - Anar-hi a poc a poc.
 - Marxaria per sempre.
 - Quan surto de casa, de la ciutat, del país...
 - Hi torno de seguida.
 - Torno al lloc d'on vaig sortir, torno al niu.
5. a) En un pla teòric es refereix a la igualtat entre els dos sexes. En el pla pràctic el dret al divorci i a l'avortament, entre altres, que en aquells anys encara no existien.

- b) i c) Exercicis de resposta oberta. L'objectiu d'aquestes activitats és que l'alumnat comenci a reflexionar sobre el tema de la marginació de la dona al llarg de la història, un dels motius pels quals va lluitar Montserrat Roig i que es reflecteix a *Ramona, adéu* (sobretot a la pàgina 17).

II. RAMONA, ADÉU: UN LLIBRE DE REVOLTES

1. Proposta de lectura

1. a) Sobre l'estructura: 166. No està estructurat en capítols. Al principi i al final del llibre (de la pàgina 7 a la 29 i de la 161 a la 166); en tots els encapçalaments del diari de l'àvia; en la reproducció literal de textos d'altres autors; en altres casos en què els aspectes formals ho requereixen, per exemple en els títols referenciats de pintura, música, literatura... Sí, la seva funció és la de marcar els canvis de personatge, de veu narrativa i de temps històric.
 - b) Sobre el títol: La història parlarà d'un personatge femení. La vida, o l'evolució d'aquest personatge.
 - c) Sobre l'argument: *Ramona, adéu* explica la història íntima de tres personatges femenins, emmarcats en tres èpoques històriques diferents —s'hi narren fets de la Guerra Civil, per exemple—, que viuen a la ciutat de Barcelona.
 - d) Sobre el temps: Les dates que apareixen en el diari de l'àvia.
 - e) Sobre l'argument: Barcelona.
 - f) Sobre els personatges: Resposta oberta.
 - g) Sobre les veus narratives: No. Pàgina 10, primera persona; pàgina 36, tercera persona; pàgina 93, tercera persona.
2. a) Totes dues fan referència al mal que li fan les varius de les cames.
 - b) A la segona frase les cames ja no li fan mal. Les varius que abans li tibaven la pell ara s'han tornat *rajolins de mel*. Hi ha hagut, doncs, una evolució.
 - c) Sí.
 - d) Sí.
4. a) 6 de desembre 1894
 - b) No.
 - c) No.
5. a) 6 de desembre de 1894; 7 de desembre de 1894; 15 de desembre de 1894; 17 de desembre de 1894; 10 de gener 1898.
 - b) Èpoques i personatges diferents.

2. Parlem de revoltes

2. Informació extreta de la *Gran Enciclopèdia Catalana* i de la *Hiperenciclopèdia*:

Revolta: alçament contra l'autoritat establerta, sedició amb agitació, amb avalot. *Excitar, fomentar la revolta. Reprimir, ofegar la revolta.*

Revoltar: *tr* Fer alçar algú en revolta. *Tr fig* Provocar un viu sentiment d'indignació. *Aquesta injustícia em revolta. Això em revolta el cor.*

Revolució: Canvi total, radical. *Això va produir una revolució en les idees arquitectòniques dominants.* 2. POLIT Canvi en profunditat, global, dràstic de les institucions polítiques i socials o de les estructures econòmiques d'una societat. [...] Normalment sol implicar una certa violència, ja que la classe revolucionària es veu obligada a vèncer la resistència que la classe fins aleshores dominant oposa a perdre la seva situació de privilegi. En el cas que els desplaçats no oposin resistència, es donaria una revolució pacífica.

Guerra: Lluita armada entre dos o més pobles, entre els exèrcits de dos o més estats.

4. *Revolución*: castellà; *révolution*: francès; *rivoluzione*: italià; *revolution*: anglès; *umwälzung*: alemany; *revoluçao*: portuguès; *revolució*: català.

5. Sinònims: *insurrecció, alçament, sollevament, revolució, rebel·lió, aixecament, tumult, soroll, avalot, sedició, cop d'estat*. Antònims: *immobilisme, estabilitat, conformisme*.

3. REVOLTES EXTERNES

3.1. El món de l'àvia

1. La Segona República (proclamació): 1931; la Guerra Civil espanyola (1936-1939).
2. França, Anglaterra i Rússia, d'una banda, i Alemanya, Àustria i Turquia d'una altra; la intervenció final dels Estats Units va ser important per a la victòria de França. L'assassinat de l'arxiduc Francesc Ferran, príncep hereu de l'Imperi austrohongarès, a Sarajevo, a mans d'un extremista. Per part d'Alemanya, l'emperador Guillem II; per part de Rússia, el tsar Nicolau II; per part de França, el general Petain (guanyador de la batalla de Verdun) i el president Clemenceau; també el president nord-americà Wilson. El conflicte es va resoldre amb la capitulació dels Imperis centrals (Alemanya i Àustria) i el tractat de Versalles, que va imposar unes duríssimes condicions de pau a Alemanya.
3. Tant li feia qui guanyés. En realitat patia per les condicions econòmiques que l'havien obligat a empenyorar les joies.
5. a) Abans que Espanya: Nova Zelanda, Austràlia, Finlàndia, Anglaterra, Estats Units i Àustria. Després que Espanya: França, Itàlia, Mèxic, Egipte i Suïssa.
b) El 1931.
c) Mundeta àvia: 55 anys; Mundeta mare: 22 anys.
d) La proclamació de la República.

3.2. El món de la mare

1. a) L'aixecament d'una part de l'exèrcit: general Molas, Sanjurjo i Franco, que pretenien donar un cop d'Estat contra la Segona República
b) El desmantellament dels sectors més reaccionaris de les dretes (militars, jerarquia eclesiàstica, terratinents) contra les mesures progressistes de la República en el marc de l'ascens internacional del feixisme.
c) Per part republicana, Azaña, president de la República; Indalecio Prieto, Largo Caballero i Juan Negrín, cap de govern i ministres; el general Franco, per part dels sublevats; José Antonio Primo de Rivera, entre els inductors, i el cardenal Segura, entre els eclesiàstics.
d) Es va acabar amb la victòria militar de Franco i amb la instauració d'una dictadura de quasi quaranta anys (1939-1975).
2. b, c, a, c, c, b, b, b, c, b, c, b, b, c.
3. Gairebé no en té cap informació, només el que diu la seva mare sobre els anarquistes. Viu al marge dels esdeveniments.

3.3. El món de la filla

1. a) Democratitzar la universitat (reconeixement del dret a sindicar-se al marge del sindicat oficial) com a pas previ a la democratització política i social del país.
b) Amb la constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (que va donar lloc a la Caputxinada) i de posteriors assemblees, manifestacions, vagues, etc.
c) La constitució del SDEUB al convent dels caputxins de Sarrià, el març de 1966. Es van reunir els delegats de totes les Facultats i un grup d'intel·lectuals que els donaven suport. La policia va encerclar el convent i el setge va durar tres dies. Tota la premsa internacional en va parlar.
d) Va acabar amb sancions contra els estudiants.
2. La Mundeta filla participa activament en les assemblees universitàries, és a dir, en els esdeveniments sociopolítics del moment; per tant, la seva actitud és diferent a la de la seva mare i àvia, les quals vivien una mica al marge dels fets polítics. Cal remarcar que la filla viu en un context que propiciava aquesta participació (anys seixanta).

4. La literatura com a revolta

2. *Barcelona, Mundial, Europa, «civilització occidental», DADÀ, avantguardes.*
3. El poeta es recrea en l'absurd reiteradament i, per tant, fa d'aquest el seu missatge.

5. Concisió; decisió; llenguatge planer; llenguatge provocador; exageracions.

III. FEU LA VOSTRA REVOLTA

1. Projecte d'escriptura

1. Reflectir el món interior dels personatges protagonistes: angoixes, secrets, sentiments...; situar els personatges en un entorn social determinat i en una època històrica concreta.
2. En aquesta xerrada és important que tot l'alumnat se situï en el fet de llegir i d'escriure i que se'n parli com un fet que forma part de la seva vida.
4. a) Es refereix al llenguatge literari: a la capacitat que té per a evocar, suggerir i emocionar. Creu que les paraules han de comunicar vida.
b) Semblança: el missatge comunicatiu de fons és el mateix. Diferència: en el primer text la forma contribueix a matisar el missatge; la part formal hi és molt important: és un poema, que fa que sigui més subtil, que no digui sinó que evoqui. Per tant, té més força.
5. La paraula simbòlica és *papallona*. Simbolitza la vida en llibertat. Es relaciona amb el somni de la llibertat dels vaixells que recalen al port. És significatiu que el marit de la Mundeta àvia col·leccioni papallones i les guardi immobilitzades; aquest fet contrasta amb les ànsies de llibertat que té l'àvia. En l'últim fragment, en Francisco, abans de morir, l'anomena *papallona* i té el desig d'atrapar-la.
6. Tuf de les boques de metro; olor de taronges fermentades; bafarada de peus; suor de peus.
7. a) La Patrícia era una persona malencònica, de vegades una mica absent, frígida, modesta. Enyorava no haver tingut fills, per això acaronava els fills dels altres; era, també, solidària amb les persones estimades; religiosa.

2. Planificació

2.1. La creació d'un món exterior.

2.1.1. El temps històric: contextualització d'una època

1. Text 1: segle XVI. Text 2: actualitat, finals del segle XX. Text 3: Imperi romà. Text 4: anys setanta del segle XX.
2. 33 anys; 1876; 43 anys; 25 anys; 29 anys; 1949; entre 18 i 20 anys.
3. a) Els avis de la Maria tenen 60 anys l'any 2003. Per tant, en tenien 20 l'any 1963.
4. Cal tenir en compte que la informació que s'extraurà d'aquesta entrevista ha de nodrir tot el projecte de novel·les dels alumnes.
5. [A l'última columna, la resposta és oberta.]

Fets	Data	Què en sabeu?
Mort de Franco	20-11-1975	Va representar el final d'una dictadura que va durar quaranta anys i la possibilitat d'instaurar una democràcia.
Manifestació de l'11 de setembre per demanar l'Estatut d'autonomia	1977	Va representar el punt d'inflexió per aconseguir l'Estatut, i una autonomia per a Catalunya.
Primeres eleccions democràtiques després de la dictadura franquista	15-6-1977	Va ser el primer pas cap a la normalitat democràtica.
Primeres eleccions autonòmiques	1979	Va ser un altre pas, molt esperat, per a la consecució de la normalitat democràtica.
Jocs Olímpics de Barcelona	1992	Van suposar millores urbanístiques en la ciutat i la projecció internacional de Barcelona.
Introducció de l'euro	gener de 2002	Unificació de la moneda de tots els estats que formen part de la Unió Europea. És un pas important cap a la unificació entre els països que la integren.
Atemptat contra les Torres Bessones de Nova York.	11-9-2001	Va suposar un gir en les polítiques internacionals
Arribada a la lluna	21-7-1969	Descoberta de la dimensió humana respecte a l'infinit.

7. En totes les activitats en què els alumnes han de prendre decisions sobre la seva novel·la, el procediment pot ser: primer, prenen decisions en petits grups; seguidament, cada grup fa la seva proposta; finalment, es consensuen les decisions i se'n crea el quadre definitiu, de manera que tot l'alumnat segueix tot el procés de la novel·la, independentment de la part que cada grup escriurà finalment (de cada personatge)

9. Mundeta àvia: els taxis i autobusos a principi del segle XX no existien, i la televisió no estava inventada. Mundeta mare: l'ordinador no existia. Mundeta filla: ja no hi havia cotxes de punt.

2.1.2. L'espai

1. a) Text 1: Barcelona; text 3: en un poble del Pallars
b) Subjectiva.
c) En els textos 1 i 3 els espais són oberts, mentre en el text 2 l'espai és tancat.
2. Cerdà. El Govern de Madrid.
3. a) La particularitat dels xamfrans de l'Eixample barceloní dissenyat per Cerdà és que són de 45 graus, en lloc de 90 graus com és habitual en les cantonades.
b) La manca d'espais verds en la vista actual.
5. Conqueridors catalans: Roger de Flor. Dinasties medievals: Comte d'Urgell, Comte Borrell. Llocs que formaven part de l'antic imperi català de la Mediterrània: Nàpols, Sardenya. Antigues institucions polítiques: Consell de Cent, Corts Catalanes, Diputació. Escriptors: Ausiàs March.
8. Viuen al primer pis.

2.2. La creació d'un món interior

2.2.1. Les característiques dels personatges

1. a) Són personatges «persones». Perquè evolucionen, se'ns mostra el seu món interior i, alhora, les seves relacions socials.
b) Les ànsies de llibertat i la variabilitat del caràcter per una infelicitat o recerca permanent.
c) És falsa.
2. No se'ns expliciten; potser els podríem deduir però no se'ns mostra el món interior directament (pensaments, frustracions, sentiments, etc.).

2.2.2. Els personatges i el seu entorn

1. Solucionari al quadre-resum de l'annex 1.
3. Àvia i Francisco: porta al desencís. Àvia i estudiant: secreta; passional. Mare i Joan Claret: frustrant. Mare i Ignasi Costa: lliure, idealitzada, enriquidora. Filla i Jordi Soteres: lliure i frustrant.
10. a)

MAL AL COR

*Tinc un mal al cor
Que m'està destrossant
On deu ser la meva xicota?
Déu! ningú no ho sap
Tinc un mal al cor
Que no em deixa dormir
On deu ser la meva xicota?
Déu! On deu ser?
I ara els dies
Comencen a ser durs
I dic: vull que tornis, torna!
Torna, petita
Ja en tinc prou!
Oh!
Un petit mal al cor
No em deixa estar
Em desperta a les nits, sense descans*

*Déu, ni tan sols puc dormir
Mmm, mmm sí
Atura aquest petit mal del meu cor
I ara els dies
Comencen a ser difícils
I dic: vull que m'estimis, estima'm!
Estima'm fins que en tingui prou
Oh!
Tinc un mal al cor
Un petit mal al cor
Atura aquest petit mal del meu cor
Atura aquest petit mal del meu cor
Que algú acabi amb aquest dolor
Que algú acabi amb aquest dolor
Otis Redding
[Traducció de l'anglès: Sara Alonso]*

- b) Sí que hi té relació.
- c) La Mundeta filla també té mal al cor com l'Otis Redding, perquè pateix un desengany amorós.
- d) Sí, perquè totes diuen adéu al seu amor de veritat, i tenen el cor ferit (mal al cor).

16. El barret es podria associar amb l'avi Francisco. La cotilla, amb la Mundeta àvia i la Mundeta mare.

2.3. Les veus que expliquen la història

- 3. a) Textos 1 i 2: punt de vista intern; text 3: punt de vista extern.
 - b) Narrador omniscient.
 - c) Textos 1 i 2: primera persona; text 3: tercera persona.
5. Ús de la primera persona; frases inacabades (punts suspensius); barreja de pensaments, salts d'una idea a una altra, tal com vénen a la ment.
7. Que el lector se senti més a prop dels personatges i del seu món interior.
8. Els fragments de l'àvia són un diari personal, on s'acostuma a explicar intimitats que potser no es comparteixen amb ningú.
9. En el text 1 hi ha guions que encapçalen les intervencions directes dels protagonistes. En el text 2, la reproducció del discurs es fa sense guions introductoris i sense verbs de dicció (estil indirecte lliure).
- 10. a) Salvat-Papasseit és un poeta real, no forma part de la ficció.
 - b) Sí, el contingut del poema està relacionat amb l'experiència que viu la Mundeta mare amb l'Ignasi Costa, perquè s'estimen d'amagat.

2.5. L'organització del text

- 2. a) S'hi representa la Torre Eiffel de París vista en diferents moments, des de diferents perspectives alhora.
- b) Montserrat Roig intenta aproximar-se a la vida tal com és, de manera paral·lela i fragmentada alhora. La vida dels personatges, vista des d'angles diferents, provoca una sensació de realitat.

